

3 1761 06188623 0

АНТІН
КРУШЕЛЬНИЦЬКИЙ
ДРУГА
ЧИТАНКА

ДЛЯ ДРУГОГО РОКУ НАУКИ
В ЄДИНІЙ ШКОЛІ

ВИДАВНИЦТВО "ЧАЙКА"

PG
3825
K77
1922
с. 1
ROBARTS

Антін Крушельницький

Друга читанка

для другого року науки в Єдиній
школі; для другої класи молодшої
основної школи; для другої класи
народної школи.

На основі первісного рукопису
А. Крушельницького і Б. Лепкого.

Українське Акційне Видавниче Товариство

Київ - Відень - Львів

Головний склад:

WIEN, 9. Bez., Alserstrasse 32.

Київ · Відень · Львів.

„Чайка“

Українське Акційне Видавниче Товариство.

Малюнки:

Олени Кульчицької і Франца Пляхи.

Printed in Austria

Всі права застережено.

Copyright 1922, „Tschajka“, Wien.

1. Ранок.

Діти! Вставайте! Вже сонце давно дивиться
в ваше вікно!

Пташки співають. Вже бджілка з квіток
пильно збирає медок.

Бджілці поживу дав Бог у квітках, вам у на-
уці, в книжках.

Діти! Вставайте! Вже сонце давно дивиться
в ваше вікно!

2. Раннім ранком.

Мій Боже! Дякую Тобі
За сон спокійний серед ночі.
І дякую, що дав мені
Розкрити раннім ранком очі.

3. Василь іде до школи.

Василь, невеличкий гуцулик, був дуже радий.
Тато сказали: „Сьогодні підемо, Василю, до
школи.“

Мама дали Василеві чисту сорочку, вишивану
червоною й чорною заплоччю.

Василь побіг до потоку і скупався. Надяг білу сорочку і взяв новий капелюх. Ще рано було, як він налагодився до школи.

Василь мешкав високо на горі. Вийшли обидва з татом із хати і почали сходити в долину до річки.

Ішли стежкою через зелені левади.

Перелетів їм дорогу дятел. Він визбирав поживу на вільсі й хотів сісти на березку. Побачив Василя і привітав його голосним торохтінням. Василь чув виразно, як дятел питає його: „Куди йдеш, Василю?“ „Іду знов до школи“, — відповів Василь.

Пішли далі. Василь побачив високо на ялинці білку. Дивилася на нього стривоженими очима. Хотіла вже розгойдатися і скочити на сусідню ялинку: з дерева на дерево і буде в густому лісі.

І Василь уже мав охоту привітати білку, як то він звичайно робив. Хотів підбігти до неї й сполохати

її. Дуже любив дивитися, як вона скаче по гильках дерев.

Але нагадав собі, що нема коли бавитися з нею. Сказав до неї: „Бувай здорова! Я йду до школи.“

Білочка зрозуміла його. Замість утікати, прису- нулася на найнижчу гильку. Сіла на задні лапочки, а передніми прощалася з Василем: „Бувай здоров, козаче!“ Вона знала, що він не буде вже більше по- лохати її.

Василь пішов скоренько за татом. Сходили вже до річки. Побачили школу, що стояла над річкою, біля церкви.

4. Білка.

Вовк лежав під деревом і спав. Білка стрибала по дереві і впала на вовка. Прокинувся вовк і хотів її ззісти. Але білка почала просити:

„Пусти мене!“

Вовк сказав:

„Добре. Я пущу тебе, тільки ти скажи мені, чого ви, білки, такі веселі? Мені завсігди нудно, а ви все там угорі граєтесь і стрибаєте!“

Білка відказала:

„Спершу пусти на дерево, тоді й скажу. А то я боюся тебе.“

Вовк не був голодний і пустив. Білка скочила на дерево і промовила:

„Тобі тому нудно, що ти злий. Тобі злість серце палить. А ми веселі, бо нам ніколи не хочеться ро- бити зла.“

5. Ведмідь і бджоли.

„Стук! стук!...“

„А хто там?“

„Я, ведмідь.“

„По що?“

„По мед.“

„Ми, бджоли, меду не продаєм ніколи.“

„Як ні, то візьму так! Дивіться, який в мене кулак!“

І не чекаючи, поки попросять, гість всунув до вулика язика і їсть.

Та ще й не розсмакував гаразд, аж ось — як його бджоли не обсядуть! Ця тне спереду, друга ззаду, а та у ніс жалить, ще инша в уха — втікав ведмідь щодуху. А бджоли за ним:

„Ведмедю, стій! Правда, що добрий мед?“

„Що з того, та не мій!“

6. Рідня.

Батько й мати — то мої рідні. Вони одягають мене, годують, добра навчають. Я люблю свою маму, бо вона добра для мене, пестить мене і голубить. І батька дуже люблю. Що скаже робити — всі слухають його.

Батько є в нашій хаті голова семі.

Маю також трьох братів і дві сестри. Найстарший брат — Іван. А Дмитрусь — це наш наймолодший братік. Обидві мої сестри, Калина й Олена, старші від мене.

Іван помагає татові в господарстві. Калина ходить щодня до міста з молоком та городиною.

Олена працює з мамою в хаті, а Дмитрик пасе на вигоні гуси.

Дідусь і бабуся живуть окремо в своїй старенькій хатинці. Дідусь кажуть, що будуть посилати мене до великих шкіл у місті. Дай, Боже, ще довгого віку дідусеві й бабуні!

7. Тато і мама.

Як мені вас не любити, тату рідний, нене? Та-ж ви мене згодували, дбаєте про мене.

Та-ж ви мене згодували власними руками. Ой, нема то нігде в світі, як в тата і мами.

Тато розуму навчає, мама приголубить. Ніхто мене так на світі, як вони, не любить.

8. Бабуся.

Не складає рук бабуся, сорочка перс весь вік, хоч недивно їй минувся сімдесят і шостий рік.

*Щоб добути скибку хліба, не спочине, не зітхне,
Вічно в руху, ніби риба. У ряди-годи здріме.*

9. Дідусь.

Під горою, між вербами та над водою біленька хаточка. Сидить похилений та сивий дід коло хатиночки. Він бавить гарнесеньке та кучеряве своє маленькеє внуча.

Вийшла з хати веселая, сміючись, мати. Цілує діда і дитя — аж тричі весело цілує. Прийма на руки і годує і спать несе. А дід сидить і усміхається.

І нищечком старий читає, перехрестившись, „Отче наш“.

Крізь верби сонечко ще сяє і тихо гасне. День погас, і все спочило. Сивий в хату і сам пішов одпочивати.

10. Мати і дитинка.

У садочку в холодочку добра мати молода возить донечку в візочку, возить звільна і гойда.

До візочка заглядають материні очі чулі, а уста тихенько шепчуть: „Люлі-люлі, люлі-люлі“.

11. Рідна хата.

Чисті двері і віконця. Повно світла, повно сонця. Скриня цвяхами оббита і скатеркою накрита. А на скрині хліб і сіль — із наших піль, з родючих піль.

12. Сонце та повітря.

Тараско мешкав недалеко від млина. Він любив забігати до старого мірошника Данила і пересижувати там не раз довгі години. Данило оповідав йому цікаві казки про велитнів, про Котигорошка, про зміїв та інші. Дуже любив Тараско старого діда Данила.

Тільки не раз дивиться на мірошника й думає: чому він такий блідий на лиці? Чого він так кахикає раз-по-раз?

Поспитав якось про це свого тата.

А тато каже:

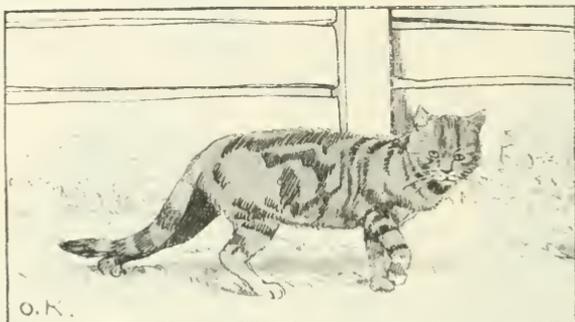
„Бачиш, сину, Данило сидить все своє життя у млині. Як божий день, він не показується на сонце. А глянь-но ти на свої руки. Дивися на мої руки і лице! Правда, які чорні?“

„А в діда Данила такі білі руки,“ — мовить Тараско.

„Сам ти кажеш, що дід Данило кахикає. Правда? Він не дуже то й здоровий. Хто працює на сонці, на дворі, в полі, в лісі, той мусить бути здоровий. Сонце і свіже повітря скріпляє його сили. А хто сидить у порогах, як Данило, той не має здоровля.“

13. Наш котик і Бровко.

*А наш котик — волоцюга. Ні товариша, ні друга.
Любить сам собі ходити, миші й горобці ловити. Ниш-
ком-тишком біля плота, бо не любить страх болота.*

*Бровко шишу вдачу має. Все товариства шукає.
Чи у полі, чи на лови, до товариства готовий.
Їдуть в місто.
„Гав, гав, гав!“ — Бровко перший поскакив.*

14. Коні.

Коні, наші сиві коні, чи у стайні на при-
поні, чи при плузі, чи при возі, при роботі, чи
в дорозі — все ви гарні, все ви чисті, і прудкі,
не норовисті.

І за те ви, коні наші, дістаєте сіна й паші, ще й вівса у жолобець. Та й смачний, смачний вівсець! Чешуть, заплітають коси, пасти вас ведуть на роси.

А як випаде війна, в стайні коника нема. Він од рана і до рана, носить вітром свого пана.

Коні наші вірні друзі і у щасті і у тузі.

15. Корова.

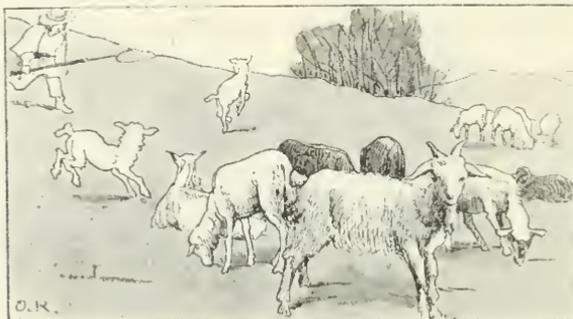
Корівонька, щоб здорова, не хоробра, не відважна, але тиха і поважна. В господарстві дуже важна.

Ходить вільно і спокійно. Щодня ляже біля тину й ремигає без упину. Молоком кормить родину.

16. Кози й вівці.

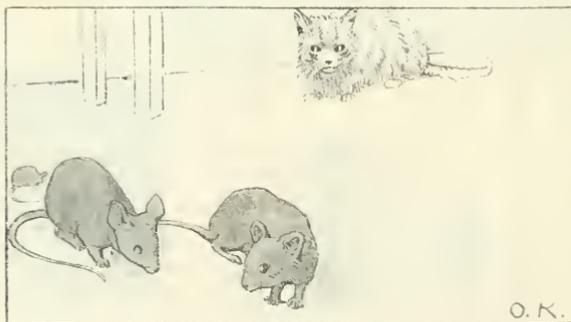
Кози й вівці — то дрібнота. Їм до забавок охота. Почекайте. Ось пастух.

Гляньте-но, який батіг! Як не крикне:
„Гей-же, вівці! Що? Не чули? Я-ж казав вам:
„А не лізьте в чуже збіжжя! Вже забули?“

17. Наші мишки.

Подивіться біля діжки дві цікаві сірі мишки. Ще й маленькі мишенята.

Ам з них нам тільки втрата. Бо добра з мишею немає. І це котик добре знає. . . . І дивно він їх уже біля пещи стереже.

18. Господарство.

Не мав добрий чоловік та із чого жити. Мусів собі курочку купити.

А курочка по сінечках: „Куд-кудах, куд-кудах!“

Не мав добрий чоловік та із чого жити. Мусів собі качечку й гусочку купити.

А гусочка: „Ге, ге, ге!“ А качечка: „Ках, ках, ках!“

А курочка по сінечках: „Куд-кудах, куд-кудах!“

Не мав добрий чоловік та із чого жити. Мусів собі овечечку й кізоньку та корівку купити.

А корівка — рику, рику. А кізонька стрику-брику. А овечка: „Бе, бе, бе!“ А гусочка: „Ге, ге, ге!“ А качечка: „Ках, ках, ках!“ А курочка по сінечках: „Куд-кудах, куд-кудах!“

Не мав добрий чоловік та із чого жити. Мусів собі ще й песика й котика купити.

А котичок: „Няв, няв, няв!“ А той песик: „Гав, гав, гав!“ А корівка — рику, рику. А кізонька стрику-брику. А овечка: „Бе, бе, бе!“ А гусочка: „Ге, ге, ге!“ А качечка: „Ках, ках, ках!“ А курочка по сінечках: „Куд-кудах, куд-кудах!“

19. Котик.

Жив собі чоловік, і у нього було три сини. От умер батько, зосталася їм худоба: млин, і хліб, і кіт.

„Нум, — кажуть, — ділитися.“

„Нум!“

От і поділились. Старший узяв собі млин, середуший хліб, а найменшому kota дали:

„Ти, — кажуть, — малий, тобі небагато треба!“

От він — нічого вже робити — лежить на печі, та давай плакати. А кіт лежить на комині та й каже:

„Пане мій милий, пане мій любий, чого ти плачеш?“

„Як-же, — каже, — мені не плакати, що тільки один ти мені достався . . . А що мені з тебе?“

А кіт і каже:

„Не плач, дай мені мішок, — я піду, хліба достану тобі і собі.“

Узяв кіт мішок, набрав капустияного листя, пішов у хлів та й положив, де кролі водились; а сам сів, стереже.

То це прийде кролик, улізе в мішок, а кіт тоді з-за куща, та мішок завязав і поніс до царя.

„Кланяється, — каже, — пан Запічанський, — прислав подарунок.“

То царь подякує гарно і звелить насипати у мішок хліба і грошей дасть.

От котик принесе зерно, змелють у братовім млині — і є їм що їсти.

Середущий брат якось і довідався, що котик у його хліві кролів ловить, та й каже:

„Слухай, брате, не пускай свого kota в хлів, а то — тільки його й бачив! Погана звірюка, половину кролів видавив.“

Пан Запічанський лежить на печі та й плаче. А котик і підглядів:

„Пане мій любий, пане мій милий! Чого ти плачеш?“

„Як-же мені не плакати, — каже, — коли так і так: казав брат, що він тебе убіє, щоб кролів не ловив у його хліві.“

„Не плач! — каже. — Усе гаразд буде!“

От котик і довідався, що царь з дочкою гулятиме біля річки. Прибігає додому та й каже:

„Пане мій милий, пане мій любий, ходім до річки!“

„Чого?“

„Та ходім! Тобі не знати, чого, а ходім! Та роби, — каже, — те, що я тобі скажу. Буде добре тобі і мені.“

От і пішли. Ходять по-над річкою. Коли дивляться — і царь уже йде з дочкою. Котик і каже:

„Пане мій милий, пане мій любий, скидай сорочку та скакай у воду і кричи: рятуйте, хто в Бога вірує!“

Він сорочку з себе та в воду.

„Рятуйте! — кричить. — Рятуйте, хто в Бога вірує!“

Царь і почув. А кіт підбігає та й каже:

„То пана Запичанського розбійники обідрали і у воду вкинули. Не дай йому загинути!“

„Ой лишенько! — каже царівна, — це того пана Запичанського, що нам кроликів прислав?“

„Того самого!“ — каже кіт.

Царь зараз гукнув... Тут набігалось народу, рибалок, невід закинули і витягли.

Царівна просить у батька:

„Візьміть, — каже, — тату, пана Запичанського у палац, адже він такий добрий і кроликів нам прислав!“

Царь взяв його. Одягли, причепурили... От царівні він так уподобався, що й поженили їх через кілька там часу.

І панові добре, і котикові добре.

20. Вовк та коні.

Біжить голодний вовк. Вовки бувають все голодні. Аж гляне — коні на стерні пасуться, та ситі такі, що вовкові свічки в очах з утіхи стали.

Прийшов.

„Здорові нам були! Що? Може-б ви продали мені одно мале лоша. По світі я блукаю, товариша не маю. Страх, як стужилася душа!“

А коні кажуть:

„Що-ж, берп! От хоч би перше з краю. Тільки памятай — не роздери!“

„Я? . . . Адже-ж я розум маю. Таке маленьке — хто чував? Візьму його з собою, буду що-днини годувати, водою нацувати. Сьажіть, яка йому ціна? Коли-б хоч не висока!“

А з рота вже тече піна та й искри скачуть з ока.

Коні-ж йому:

„У нас звичай, що ціни є прибиті на задньому копиті. Коли цікавий — прочитай.“

Вовк наблизився, кінь підніс копито та як не вструже дурного вовка просто в ніс, як не поправить!

„Друже! Ой-ой! Стривай! Не вмію я таких чисел читати!“

Та говори йому! Ая! Кінь не дурний чекати. Рванувся з місця і помчав з лошатком манівцями.

А вовк лишився і став плачучи, зуби збірати.

21. Наша хата в землі.

Тато були на війні. За той час вороже військо спалило наше село. Згоріла й наша хата. Ми жили з мамою в зімнику, в ямі, яку ми викопали собі в землі. Накрили її хворостом і мохом та присипали землею. Свою землянку ми вистелили мохом і на тому спали.

Дуже ми мучилися в оцій нашій хаті. Холодно, мокро, темно було нам у ній. Дим вигризав нам очі.

А ще в-одно ми журилися, де наш тато. Чи живі вони, чи здорові? Чи вернуться вони до нас коли вернуться?

Ворог забрав у мами корову, вирізав усі наші кури, качки й гуси. Пропали наші поросята. Ми лишилися без нічого.

Одна в нашої мами була втіха: що ми всі живемо і всі здорові.

А в нас одно на думці: коли-б то вернувся наш тато! Ото-б ми раділи! І хату тато збудували-б нам і худібки придбали-б.

Наш бідний тато боронив отчизну від ворогів, а ми бідували і в-одно думали про тата.

Нарешті діждалися ми, що й рідна наша земля звільнилася од ворогів, і тато наш вернувся з війни. Зажили ми щасливим спокійним життям. На весні стали тато класти нову хату і купили рябого коня.

22. Рідна оселя.

Назносим каміння, назносимо глини, збудуємо хатку з дверима у сіни. Зробим у хатчині ясенєнке віконце, щоб сяло над нами, мов золото, сонце.

А з житніх снопочків нашита покрівля рівнесенько вкриє ту нашу будівлю. Та бузькові треба гніздечко зробити, щоб чудно курлюкав, годуючи діти.

Зробимо у хатці низенькі пороги, щоб нас не минали дідусі убогі. Щоб в хату вступали, на лаві сідали, про дива колишні нам думку співали.

За хаткою буде зелений садочок. Навколо із квітів рясенський віночок. Посіємо жито на нашому полі, щоб хліба вродило голодним доволі.

23. Збірали городину.

Вже що день, то холодніші ночі, сонечко
встає пізніш. Та й листячко вже починає жовк-

нути. На полі голо: вже давно звезли додому все.

Сьогодні порали город. Тато боялися, щоб часом приморозки не взяли й не вимерзла городина. Раненько, ще до сонця, ми вже всі на городі.

Тато з мамою викопують буряки, редьку, цибулю, ми з Петриком моркву рвемо, обрізуєм гичку, складаємо на купки. Далі взялися до петрушки, а тато вже дині та гарбузиносять до льоху.

Мамуня фасолю та горох повязали в снопочки та поставили сушитися на сонці.

А що вже капусти нарубали: тато щось разів з десять набирали цілу фіру та одвозили додому.

А картоплю вже давно викопали і насипали повнісінький льох та ще й копець за стодолю насипали — буде й собі, буде й свиней чим годувати.

А мак, огірки ще перед Пречистою мама зібрали.

Чого-чого тільки ми не маємо з городу! І вродило тої городини цього року, як ніколи: буде чим зіму перебути, не страшна вона нам тепер — нехай собі віє снігом, нехай морозами страхає.

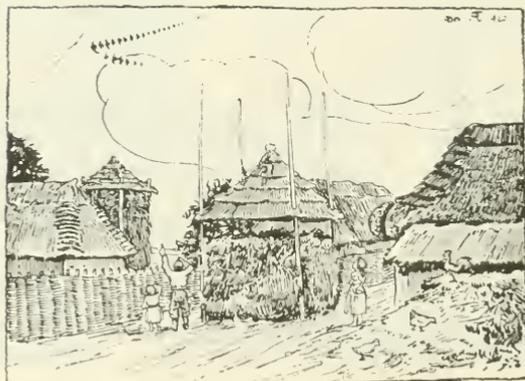
24. Ластівочко, щебетушко!

Ластівочко, щебетушко,
Де ти від нас, пташко, йдеш?
Що ти дітям з того світу —
З теплих країв принесеш?

Принесу вам весну красну,
Принесу вам рожі цвіт,
Лиш учіться, любі діти,
Лиш учіться, вчіться, вчіть!

25. В-осени.

*Висне небо синє,
Синє, та не те;
Світить, та це гріє,
Сонце золоте.*

*Здалеку під небом,
В вирії летіти,
Голосно курличуть
Журавнів ключі.*

26. Пташки.

Сльота. Сумнішають хатини.
Поля завмерли в тихім сні;
Пташки в далекії країни
Несуть свій гомін і пісні.

Та де-б вони гніздо не звили,
Все будуть край наш памятать;
Пташки, що в вирії полетіли,
З весною знову прилетять.

Вони нас бідних ізгадають,
І тільки вернеться тепло,
Старого дуба відшукають,
Де їх гніздо торік було.

Щоб знали ниви почорнілі,
Що прийдуть дні щасливі впять,
Пташки, що в вирії відлетіли,
З весною знову прилетять.

27. Хома і заяць.

Ішов Хома своїм садочком.
Коли зирк: під молодим дубочком простягся заяць
та й лежить. Гарненько в холодочку спить.

Побіг Хома мерщій до хати. Уже здалека став кричати:

„Гей, жінко, гей! Дровець збирай та піч чим скорше затопляй, бо будем зайця зараз мати. От побіжу я, щоб спіймати.“

Прибіг Хома, а зайця вже давно нема.

28. Кабан під дубом.

Ходив кабан лісом, годувався жолудьми з великого дуба. Найвсє раз добре жолудів та й став підривати коріння дуба.

„Навіщо ти рипш? — питається дуб. — Там моє коріння. Як підриєш, то всохну.“

„То й сохни! — відказує кабан. — Хіба мені що? Мені щоб жолуддя було!“

„Та жолуддя-ж із мене!“ — каже дуб.

А дурний кабан не слухає. Що-дня рив під дубом яму, аж поки дуб не всох.

29. Лис і ворона.

Ворона мяса десь дістала. Вже-ж не позичила, а вкрала.
Досить, що сіла й сманно їсть.

Побачив лис і — що за злість! Під дубом став собі
смирненько і промовляє солоденько:

„Не знаю птахів кращих од ворон. Як заснівають, Боже!
Який приємний голосок!“

Так лис. Ворона-ж, як почувла, то з радости й про мясо
вже забула. Як не одчинить рота, як не крикне:

„Крав! крав! крав!“

А мясо з дзьоба — хляп! А лис підбіг і — хан!

30. Ранок у садочку.

*Рано, тільки сонце встало, я у сад свій вибігаю.
Як тут свіжо! Як тут ясно! Сонця сяєва без краю!*

*Ясно листя зеліє. До квіток схилились квіти.
І пташки вгорі щобсчуть: „Тіль-цвірінь. Як гарно жити!“*

31. Мати.

Хто тебе так щиро любить,
І вбірає, і голубить,
І кладе в постелю спати?
Мати.

Хто стеріг тебе від злого,
Відмовляв собі усього,
Щоб тобі те все подати?
Мати.

Хто тебе узяв за руку
І до школи на науку
Вів, щоб розум просвіщати?
Мати.

32. Дід і хлопці.

Дід садив у саду яблуні. Інші хлопці, побачили та й кажуть:
„Нащо ви садите оті яблуні. Адже ви старі. Чя їстимете
ви з них яблука?“

Дід одказав:

„Хіба тільки для себе треба робити? Хоч я й не їстиму,
то люди після мене з'їдять та й спасибі скажуть, от що!“

33. Над колискою.

Люлі-люлі, мій синочку, Сонце зійде -- обігріє,
Справлю тобі колісочку Роса впаде — та й скупає,
Та й повішу на дубочку. Листок впаде — та й накриє.

Будуть пташки прилітати
Та будуть співати,
Дитиночку маленечку
Будуть присипляти.

34. Материна любов.

У великому місті раз вихопився із залізної клітки лев. З туги за свободою дав він волю своїй страшенній, непоборимій силі; залізна клітка не могла здержати далі в неволі дикого сина пустині, і в шалених скоках пустився він просто вулицями міста.

Розбіглися люди та поховалися по домах перед небезпечним звірем. Всі вулиці й площі — як вимів, тільки одна-однісінька дитинка забавлялася коло кринички; сидить собі безжурно серед майдану.

Тисячі людей застигли від жаху і дивляться переляканими очима згори крізь вікна; всіх переймає жаль до невинної дитинки: руки ломлять, гіркі сльози проливають, помочи кличуть — але дарма. Нема того, що одважився-б.

Вже розлігся страшний рик лева по майдані, з горючими, хижими очима прискочив він до дитини і вже простяг до неї свою грізну лапу, вже хапає зубами за сорочку дитини . . .

Страшно! . . . Невже-ж доведеться невинній дитині без рятунку загинати? . . . В цю мить вибігає з сіней сусіднього дому молодиця.

— Про Бога, молодице, здержись! Самохіть летиш на загибель . . . Нещасна мати, даремний твій труд: дитини своєї ти не спасеш, хіба що сама з нею загинеш.

Але вона не злякалася: сміло підбігла до лева і з його страшних зубів видирає ще непокалічену дитину.

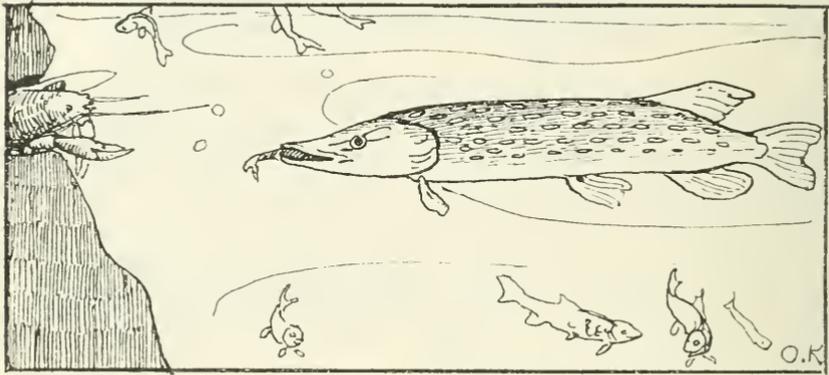
Лев остовпів, а мати притулила до грудей дитину і зачинає за собою двері своєї хати.

35. Безпечний рак.

Під крутим берегом річки мав рак свою печеру. Почував себе у ній дуже безпечно. Виставить клешні з печери, сидить і дивиться, як граються в воді риби.

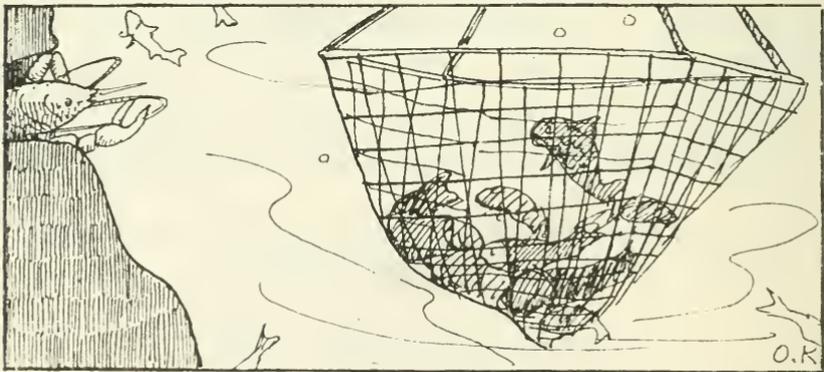
Буває, що між рибами счиняється переполох. Рак дивиться, чого вони стрівожилися? Ага, надплила велика щука. Мала верховодка не встигла втікти. Попалася щуці в горло.

„А мені щука не страшна!“ — думає рак і сміється та сидить далі, безпечний, у своїй печері.

Іншим разом знов зацікавив його рибячий переполох.

„Що то там діється?“ — думає рак і визирає впевнено з печери.

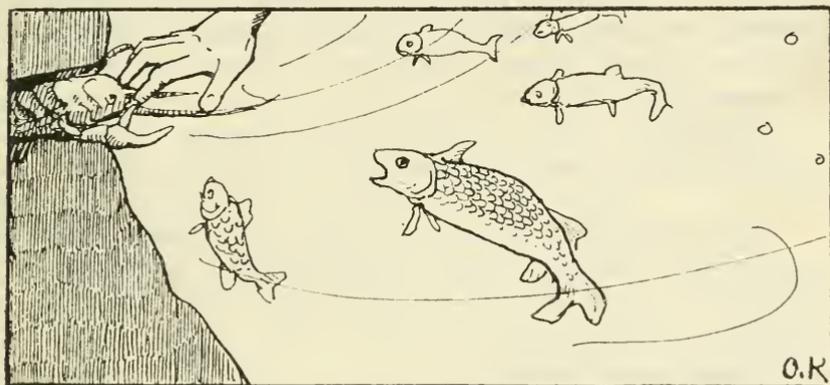

Риби втікають, що сили. Та не всім пощастило втікти. Густа сіть захопила багато їх і тягне до берега.

Бачить це рак і відсувається помалу в глибину печери та й говорить:

„Пусте! Я тут такий безпечний, що не маю чого боятися.“

Аж раз не може зрозуміти, чого то риби пови-
тріщали очі і стоять, мов зачаровані. Не рухаються,
тільки дивляться на його печеру.

Хотів уже висунутися із своєї схованки, але по-
думав: „Що-б там не було, мені ніщо тут не станеться.“

Та в ту-ж мить чиясь рука знайшла його в печері!
зловила за клешні і тягне з води.

А через хвилину опинився він у коші в товари-
стві півсотки своїх побратимів.

36. Лебідь, щука й рак.

Колись то лебідь, рак та щука разом тягти
воза взялись.

От троє поруч запряглись. Смикнули — віз
стоїть. Що за морока? Що робити?

Ай невелика оце штука. То-ж лебідь рветь-
ся підлетіти. Рак упірається. А щука тягне
в воду.

Хто винен з них, хто ні — судити годі. Та
тільки віз і досі там стоїть.

37. Батькова наука.

Батько навчав синів, щоб жили у добрій згоді. Просив їх, щоб любили один одного, помагали брат братові, не сварилися. Але сини не слухали його.

Раз звелів батько принести віник та й каже: „Переломіть його!“

Пробують сини по черзі переломити віник. Силкуються на всі способи, але не вдіють нічого.

Тоді розірвав батько мотузок на вінику, і віник розсипався. Батько звелів синам ламати прутики по одному. Легко попереломлювали сини всі до одного прутики.

Каже тоді батько:

„Коли будете жити в згоді, ніхто вас не подужає. А як будете сваритися і розійдетесь, то кожного з вас по одному буде так легко подужати, як легко попереломлювати ці прутики.“

Гій, чи є що краще в світі.

Як у згоді жити.

В згоді спільно працювати.

І весь світ любити!

38. Кривенька уточка.

Був собі дід і баба, та не було у їх дітей. От вони собі сумують, а далі дід і каже бабі:

„Ходім, бабо, в ліс по грибки.“

Пішли. Бере баба грибки, коли дивиться — у куцику гніздечко, а в гніздечку уточка сидить. От вона дідові:

„Дивись, діду, яка гарна уточка!“

А дід каже:

„Візьмімо її додому, нехай вона у нас живе.“

Стали її брати, коли дивляться аж у неї ніжка переломлена. Вони взяли її тихенько, принесли додому, зробили їй гніздечко, обложили його піррячком і посадили туди уточку, а сами знов пішли по грибки.

Вертаються — аж дивляться, що у їх так прибрано, хліба напечено, борщик зварений.

От вони до сусід:

„Хто це? хто це?“

Ніхто нічого не знає.

На другий день знов пішли дід і баба по грибки. Приходять додому — аж у їх і вареники зварені, і починачок стоїть на віконці. Вони знову до сусід:

„Чи не бачили кого?“

Кажуть:

„Бачили якусь дівчину, од криниці водицю несла. Така, — кажуть, — гарна! — Тільки трошки кривенька.“

От дід і баба думали-думали: „хто-б це був?“ Ніяк не згадають . . . А далі баба каже дідові:

„Знаєш що, діду? Зробім отак: скажем, що ідемо по грибки, а сами заховаємося та й будемо виглядати — хто до нас понесе воду.“

Так і зробили.

Стоять вони за коморою, коли дивляться — аж із їх хати виходить дівчина з коромислом: така гарна, така гарна! Тільки, що кривенька трошки . . .

Пішла вона до криниці, а дід і баба тоді в хату: дивляться — аж у гніздечку нема уточки, тільки повно піррячка. Вони тоді взяли гніздечко та й укинули в піч. Воно там і згоріло.

Коли-ж іде дівчина з водою. Увійшла в хату, побачила діда і бабу і зараз до гніздечка — аж гніздечка нема. Вона тоді як заплаче! . . .

Дід і баба до неї, кажуть:

„Не плач, галочко! Ти будеш у нас за дочку. Ми будемо любити тебе, як рідну дитину.“

А дівчина каже:

„Я до віку жила-б у вас, як би ви не спалили мого гніздечка та не підглядали за мною. А тепер, каже, — не хочу! Зробіть мені, діду, кужілочку і веретенце — я піду од вас.“

Дід плаче, баба плаче. Просяють її зостатися. Вона не схотіла.

От дід зробив їй кужілочку і веретенце. Вона взяла, сіла на дворі і пряде. Коли-ж летить стадо утят. Побачили її і співають:

„Он-де наша діва, он-де наша Їва: на метеному дворці, на тесаному стовбці. Кужілочка шумить, веретенце дзвенить . . . Скиньмо по піррячку, нехай летить з нами!“

А дівчина їм одказує:

„Не полечу з вами: як я була в лужку, виломила ніжку, а ви полинули, мене покинули!“

От вони їй скинули по піррячку, а сами полетіли далі.

Коли летить друге стадо. І ці те-ж:

„Он-де наша діва, он-де наша Їва: на метеному дворці, на тесаному стовбці. Кужілочка шумить, веретенце дзвенить . . . Скиньмо по піррячку, нехай летить з нами!“

Дівчина їй те-ж одказала, і вони полетіли, скинувши їй по піррячку.

Коли-ж летить третє стадо. Побачили дівчину і зараз:

„Он-де наша діва, он-де наша Їва: на метеному дворці, на тесаному стовбці. Кужілочка шумить, вере-

тенце дзвенить . . . Скиньмо по піррячку, нехай летить з нами!“

Скинули їй по піррячку. Дівчина увертілась в піррячку, зробилась уткою і полетіла з стадом.

А дід та баба і знов остались сами собі.

39. Вовк і кіт.

В село із лісу вовк забіг.

Не думайте, що в гості, браття. Ні, в гості вовк не забіжить. А він прибіг, щоб де-небудь сховаться. Але поганий люд з собаками настиг.

І рад би вовк в які ворота вскочити, та лишенько йому: куди не гляне він, усюди вовченька недоленька чекає.

Ворота всі кругом залерті. А дуже вовкові не хочеться умерти.

Коли глядить — на загороді кіт сидить. На сонечку мурликає, дримає.

Підскочив вовк і до кота мовляє:

„Котусю, братіку! Скажіть мені скоріше, хто із усіх господарів отут найліпший? Я хочу попросити, щоб хто мене сховав. Я у пригоді став би! Чи чуєш гомін ти? За мною то женуться. Котусю, братіку! Рятуй!“

„Проси чим скорш Степана. Він добрий чоловік“, — кіт вовкові сказав.

„Та я украв у нього барана.“

„Ну, то навідайсь до Демяна.“

„Е, Демяна я теж боюсь. Як тільки навернусь, то він згадає поросятко.“

„Біжи-ж, отам живе Трохим.“

„Трохим? Боюсь зійтися з ним: з весни ще злий він за ягнятко.“

„Погано. Ну, а чи не прийме Клим?“

„Ох, братіку. Теля я в нього ззів.“

„Так, бачу, ти усім тут добре надоїв“, — кіт вовкові сказав. — „Чого-ж ти, братіку, сюди ще забігав?“

Ні, наші козаки із глузду ще не спали, щоб вовка від біди сховали. І так ти сам себе вини! Що, братіку, посіяв, те й пожни!"

40. Брати.

Колись жили два брати, обидва жонаті. В молодшого було четверо дітей, а в старшого дітей не було. Як умер батько, вони не ділили землі. Сіяли разом, а в-осени ділилися збіжжям, бо мешкали окремо.

Одного року посіяли вони збіжжя. Був великий урожай. Брати скосили все, звезли й поділили рівно між собою.

Прийшла ніч. Не спиться старшому братові. Він думає: „Чи добре ми поділилися? В брата четверо дітей, треба йому багато хліба. Піду, доложу йому із свого збіжжя так, щоб він і не знав.“

І пішов та й зробив так, як задумав.

А молодший брат прокинувся вночі і також почав думати, чи доладу вони поділилися збіжжям. Він думає: „Ми з дружиною обоє молоді, здорові. І діти ростуть на поміч, є кому робити. А брат сам один із жінкою. Старий він, слабий. Нема в них кому робити. Треба йому докласти збіжжя із свого.“

Встав уночі й переніс із своєї частини у братову частину збіжжя.

Вранці дивляться брати: обидві частині рівні. Здивувалися вони, але нічого один одному не сказали.

Другої ночі вони знов те саме зробили і знову не в той самий час. І не зустрілися. І знову обидві частині були рівні.

І так багато разів вони один одному докладали снопів, аж поки не зустрілися. Тоді дізналися брати, чого то в них усе рівно було збіжжя.

І так усе життя вони жили по-братерському, один другому помагали у всьому.

41. Три братіки.

Літають три метелики з квітки на квітку: червоний жовтий і білий. Пють солодоці з квітів. Роскошуються соняшним теплом.

Як раз у той час упав зливний дощ. А метелики одлетіли далеко від своєї хатчини.

Прилітають вони до сояшника, що похилив свою головку, й просять його:

„Сояшнику, рятуй нас. Розтули свій цвіт і впусти нас до середини. Як нас не сховаєш, ми загинемо на дощі“.

Сояшник глянув на них і промовив:

„Жовтого прийму. В нього така барва, як у мого цвіту. А червоний і білий нехай вибачають.“

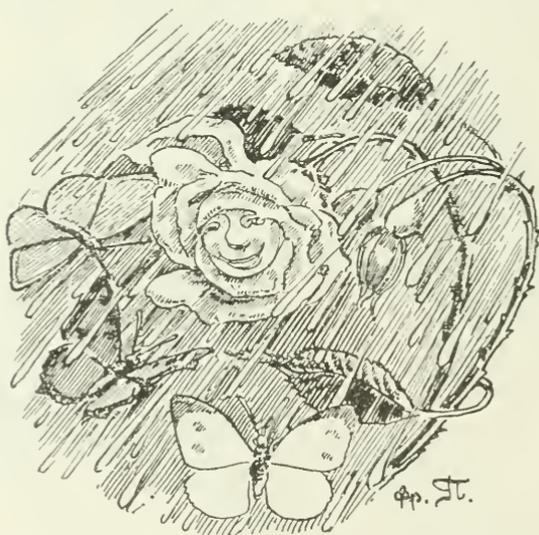
Тоді каже жовтий метелик:

„Як ти не приймеш моїх братів, то й я не піду до тебе. Вкупі ми жили в щасті, разом будемо загинати.“

І полетіли.

Бачуть рожу. Змокла, похилила головку, тремтить од холоду.

Прилітають до неї метелики.

„Прийми нас, захисти нас!“ — просять.

„Червоного захищу, інших не прийму“, — каже рожі.

На те відозвався червоний метелик:

„Вибачай! Не буду я спасати себе, коли мої брати мають загинати.“

І полетіли далі.

Вже ледви дихають — так перемокли, так перемерзли.

Побачили лелію. Просяць, щоб їх приняла.

А лелія каже:

„Білого прийму, бо він такий, як мій цвіт. А жовтої і червоної барви не люблю. Не прийму тих двох метеликів.“

Тоді каже білий:

„Прийми краще моїх двох братів. А я волю загинати, ніж мав би я себе рятувати й дивитися на загибель товаришів“.

Покинули лелію й полетіли далі по дощу.

Побачило це сонце з-по-за хмари. Врадувала його дуже братня любов метеликів. Пригріло сильно і розвіяло хмару. Перестав падати дощ, а тепле проміння сонця осушило перемочені крильця метеликів, огріло їх тіло.

Весело буяли метелики в ясному промінні сонця.

42. Юрко.

Послала раз мати Юрка до крамниці купити меду. Наважив крамарь повне горнятко меду й питає Юрка за гроші.

„А в горняткові були!“ — відповів Юрко. Прийшлося крамареві вилити з горнятка мед, щоб дістати гроші.

Другий раз дала мати Юркові два яблука. Пустував Юрко над річкою, нехотячи впустив яблука в воду та й давай плакати.

„А чого ти, Юрцю, плачеш!“ — питається сусід.

„Яблука впали в воду,“ — каже Юрко.

„На, маєш чотирі, не плач!“ — Юрко далі плаче . . .

„Чого-ж ти тепер плачеш? Яблука-ж у тебе є.“

„Коли-б ще ті двоє з річки, то було-б у мене тепер шість,“ — каже Юрко.

43. Кізонька.

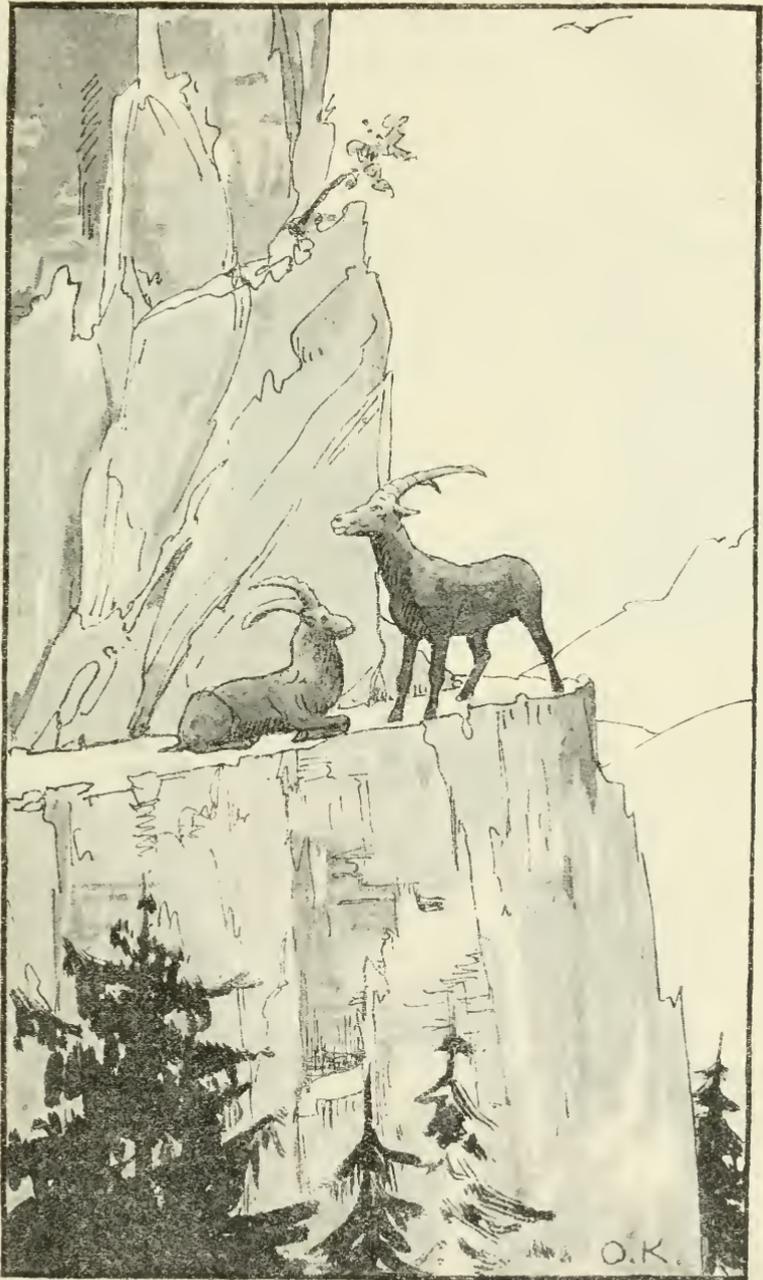
*Ходить кізонька по крутій горі, ніженькою як тун,
так тун! З сірського вовчика насміхається:*

„Я тебе, сірий вовче, не боюся!“

*А в неділю рано-пораниську кізоньки — як нема, так
нема! Тільки zostалися ріжки та ніжки та чорні
ратички.*

44. Дві козі.

По височезній, як стіна, крутій горі вилася збоку вузьенька стежечка. З одного боку гора, як відрубана стіна, а з другого — глибока безодня.

На цій стежці зустрілися дві дикі кози. Одній козі ще сяк-так можна було йти стежкою, але розминутися їм ніяк. Нікуди козам податися. Наперед — одна другу не пускає. Назад — обернутись неможна. Що їм робити?

Постояли кози, постояли, дивлячися одна на одну. Потім одна коза припала обережно навколішки, підобгала під себе ноги і прищулилась до землі. Друга коза так само обережненько перескочила через неї.

І пішли кози, кожна своєю дорогою, обидві цілі і здорові.

45. Поворот.

„Сьогодні вертає тато?“ — поспитав малий Михайлик, протираючи вдосвіта очі.

„Сьогодні субота, — каже мати. — Над вечір прийде тато.“

Тато рубав уже другий місяць дрова в далекому лісі. Увесь тиждень був на роботі, а в суботу вертався до хати. Діти дуже скучили за татом. На кожну суботу ждали нетерпляче.

Сьогодні субота. До вечора ще дуже далеко, але вже таки сьогодні прийде тато.

Мати почала поратися в хаті. Прилагодила татові чисту білу сорочку і зварила вечерю.

Як тільки діти прийшли із школи, зараз написали задану вправу і навчилися читати, бо хотіли похвалитися ввввтра татові, як то вони гарно пишуть і читають.

Над вечір стали замітати подвірря. Діти пам'ятають, що тато любить лад і порядок скрізь і сами дбають, щоб усе було в них чисто й мило.

Вже скінчили роботу. Вмили ноги, руки, лице, зачесали волосся. Несподівано найменший Юрко, що сидів коло вікна, крикнув:

„Тато! тато!“

Всі вибігли до воріт і кричали веселими голосами:
„Тато! Іде наш тато!“

А тато цілує дітей, голубить по голівці кожного з них і мовить:

„Нігде мені не буває так весело, так любо, як між вами. Так тут тихо, чисто і привітно. Бачу, що ви пам'ятали про мене.“

Радів тато, раділа мама, а найбільш раділи діти.

46. Люблю всю родину.

Люблю батька. люблю маму.

Люблю всю родину.

Люблю село своє рідне

І всю Україну.

47. Хуртовина.

Реве та стогне Дніпр широкий,
Сердитий вітер завива,
Додолу верби гне високі,
Горами хвилю підійма.

І блідий місяць на ту пору
Із хмари де-де виглядав,
Неначе човен в синім морі
То виринав, то потопав.

Ще треті півні не співали,
Ніхто нігде не гомонів,
Сичі в гаю перекликались,
Та ясень раз-у-раз скрипів.

48. Колобок.

Жив собі дід та баба, та такі убогі, що нічого в них не було. От раз дожились уже до того, що не стало в них і хліба — і їсти нічого. Дід каже:

„Бабусю, піди в хижку та назмітай у засіці борошенця, та спечи мені колобок.“

От баба так і зробила. Витопила в печі, замієсла з яйцями борошно, що назмітала, спекла колобок і положила на вікні, щоб простиг. А він з вікна — та на привьбу, а з привьби — та на землю, та й побіг дорогою.

Біжить та й біжить, а назустріч йому зайчик.

„Колобок, колобок, я тебе ззім!“

А він каже:

„Не їж мене, зайчику-побі-гайчику, я тобі пісні заспіваю.“

„А-ну, якої?“

„Я по коробу метений, на яйцях спечений. Як од баби та від діда втік, так і від тебе втічу!“

Та й побіг.

Біжить та й біжить. Зустрічає його вовк.

„Колобок, колобок, я тебе ззім!“

„Не їж мене, вовчику-братіку, я тобі пісні заспіваю.“

„А-ну, якої?“

„Я по коробу метений, на яйцях спечений. Як від баби та від діда втік, так і від тебе втічу!“

Та й побіг.

Знову біжить та й біжить. Зустрічає його ведмідь.

„Колобок, колобок, я тебе ззім!“

„Не їж мене, ведмедику-братіку, я тобі пісні заспіваю.“

„А-ну!“

„Я по коробу метений, на яйцях спечений. Як од баби та від діда втік, так і від тебе втічу!“

Та й подався далі.

Біжить та й біжить. Зустрічається з лисичкою.

„Колобок, колобок, я тебе знім!“

„Не їж мене, лисичко-сестричко, я тобі пісні заспіваю.“

„А-ну, якої?“

„Я по коробу метений, на
яйцях спечений. Як од баби та
від діда втік, так і від тебе втічу!“

„А-ну-ну, ще заспівай! Сідай
у мене на язичі, щоб мені
чутніше було.“

о к

От він і сів та давай співати:

„Я по коробу метений, на яйцях спечений . . .“

А лисичка його — гам! Та й проковтнула.

49. Сипле сніг.

Сипле, сипле, сипле сніг.
Мов метелики сріблісті,
Сніжинки біленькі, чисті
Тихо стеляться до ніг.
Сипле, сипле, сипле сніг.

- Сипле, сипле, сипле сніг.
Тихо, легко і споквола
Покриває все довкола.
Ні стежок, ані доріг.
Сипле, сипле, сипле сніг.

- Сипле, сипле, сипле сніг.
Вже присипав доли, гори,
Вже весь світ, мов біле море,
Біле море без доріг.
Сипле, сипле, сипле сніг.

50. Лев та миш.

Пішов раз лев на лови і зустрів мишку. Хотів її злісти, вже їй лапою надушив. А мишка каже йому:

„Ой, леве, могутній царю! Не їж мене, змилуйся надо мною, бідною маленькою мишкою! Я стану тобі за це в пригоді.“

Засміявся лев:

„Ти станеш мені в пригоді? Якась цужденна мишка мені, цареві над звірями, в пригоді могла-б стати?“

А мишка мовить:

„Хто то ще може знати? А я таки благаю тебе, зглянься надо мною.“

Змилувався лев, пустив мишку. Подякувала вона і побігла швиденько до своєї норі.

Коли це за якийсь час понався лев у сіті. Бється сердешний, борсається в сітях, нічого не вдіє. Ще гірше заплутався в сітку. Аж де не взялася мишка. Одну петельку перегризла, другу . . . Як стала гризти сіті, то таку дірку в них зробила, що їй лев виліз. Тоді мишка каже до лева:

„А що? Бачиш, і я, маленька мишка, стала тобі в пригоді.“

„Бачу, — каже лев. — Одячила ти мені і навчила мене!“

51. Зіма.

Зіма — велика пані. Має щоки румяні, нащипані морозом.

Тримає на припоні буйні вітри, як коні. Саньми їздить, не возом.

Ходить собі на лови до лісу, до діброви. І там зайців полює.

Як втомиться — під хату сідає, на загату, їй на шибках квітки малює.

52. До школи.

Був хлопчик, звали його Пилипом.

Раз зібралися хлопці до школи. Пилип узяв шапку, хотів і собі йти. Мати побачила і ешпала:

„Куди це ти, Пилипку, зібрався?“

„До школи.“

„Ти ще не підеш!“ — сказала мати і не цуетила його з хати.

Хлопці пішли до школи. Тато ще зраня поїхав до лісу, мати пішла на поденну роботу. В хаті була баба, та й вона заснула. Пилишкові стало скучно. Почав він шукати шапки. Своєї не знайшов. Узяв стару батькову й пішов до школи.

Школа була далеко, коло церкви. Поки Пилипко йшов своєю вулицею, собаки його не займали: вони знали його. А

коли він вийшов на чужий куток, — де не взялаєь Кудла, забрехала, а за Кудлою Бровко, здоровенний такий пес.

Пилипко почав бігти, а собаки за ним. Пилипко став кричати, спіткнувся та й упав. Вийшов якийсь чоловік з двору, прогнав собак та й питається:

„Куди це ти, хлопчику, сам один розігнався?“

Пилипко нічого не сказав. Підібрав поли й цуетився бігти, що було духу.

Прибіг він до школи. На дворі нікого, а в школі гудуть хлопичі голоси. На Пилипка напав страх: „А що, як учитель

прожене мене?“ Він став роздумувати, що йому робити. Піти-б назад — собак страшно; іти в школу — боязно.

Ішла біля школи баба з відрами та й каже:

„Всі учаться, а ти чого тут стоїш!“

Пилип пішов до школи. В сінях зняв шапку і відчинив двері. Школа була повнісінька дітей.

„Ти чого там?“ — запитав учитель Пилипка. Пилипко мнив у руках шапку і не говорив нічого.

„Та хто ти?“

Пилипко мовчав.

„Ну, то йди додому, коли не хочеш говорити.“

А Пилипко і рад би що сказати, та в горлі у нього з ляку пересохло. Він глянув на учителя та й заплавав. Учителеві шкода його стало. Він погладив Пилипка по голівці й снітав дітей, чий це хлопчик.

„Та це-ж Пилипко, Костиків брат. Він цього року мав іти до школи. Дуже просився, але мати не пускає його. Він утік із хати.“

„Ну, сідай на лавці коло брата. Я вже попрошу твою маму, щоб пустила тебе до школи“.

З того часу Пилишко став ходити з хлопцями до школи.

*Де є наша школа?
Як увіходять до неї?
Як велика класа?
Скільки в ній дверей?
Скільки — вікон?
Що бачимо в класі?
Хто сидить у класі за столом?
Де ти сидиш? На котрій лавці?
Де прибіта вішалка на одіж?
Що таке таблиця?*

53. Що це?

Бачить — не бачить. Чути — не чує.
Мовчки говорить. Добре мудрує.
Бривду соромить. Правди навчає.
Часом жартує, смішки справляє.

Люба розмова. Дай, Боже, діти,
З нею до віку знатись, дружити.

А хто-ж то в світі такий щасливий,
Мудрий, правдивий і жартівливий?
Як не вгадали, стану в пригоді.
Річ коротенька: взмиңу — та й годі.

Загадка: Біла рілля, чорне насіння, хто вміє — посіє,
хто знає — відгадає.

54. Що то за орел?

Гей, що-ж бо то за орел
Під небом літає,
Довгим хвостом замітає,
Голови не має? . . .

А ми його, брате,
Візьмемо до хати.
Вітер груди покалічив,
Треба залатати.

Треба залатати
Папером блискучим,
Бо орел наш крила змучив,
Під небо летючи.

Зробіть орла (змія) з паперу і пустіть його на шнурочку в повітря.

55. Як вовчиця ловила рибу.

Над ставком сидить вовчиця. Ліце надбiг і аж давиться,
смашно рибу поїдає.

„Що це ти їси, Микитко?“

„Адже рибу,“ — каже швидко лице.

„Та дай же-ж і мені!“ — вона просить.

„Що вам, тітко, риби хочеться? Поглядіть-но, тут у ставку
їх тьма на дні!“

„Е, в ставку! Чи я не знаю? Що-ж, коли їх не сніймаю!“

„Тіточко, я вас навчу. Я-ж їх ловлю тут що-дніш.
Тільки сіть свою закину, десятками їх тягну!“

„Що за сіть?“ — пита вовчиця.

„Цього можете навчитися. Ось зо мною ви ходіть!“

Сніг був. Вітер на болоні. Став замерз. Одну лиш тоною хтось протяв серед води.

От сюди то припровадив лис вовчицю й так їй радив:

„Тітко, гляньте, що тут їх! Тільки в воду хвіст зачхайте, подержіть та й витягайте — риба спіймете повен міх“.

І так щирим він чинився, так вовчиці піддобрився, що повірила вона. Поквашило на лід прпсіла, в ополонку хвіст встромила та й держить, держить — дурна.

„Лисе, — каже, — щось щипає“.

„Цить, то риба так хапає“.

А то хвіст хапав мороз.

„Лисе, може, вже тягнути?“

„Е, ще мало мусить бути. Ще потримай, поки можна“.

„Лисе, ти мене щось і мика“.

„Цить, це щука є велика, та така, немов баран.“

А то хвіст обмерз вже крішко.

„Лисе, тягну!“

„Ні, ще дрібку! Бач, ханасться шаран.“

Далі вже терцю не стало. Шаринула вона помалу — не пускає.

„Ой, тягив, — каже лис, — Тут риба багато.“

Шаринула ще раз вовчиця. Ні, хвіст у льоду держиться. Тягне міцно — ані руш.

„Тітко, — лис сказав, — Ти дякуй Богу. Ось з села нам на підмогу люди йдуть, зо двадцять душ“.

Як вовчиця оце вчула, зо страху себе забула. Як завне — Боже мій! Люди-ж ті тут, гульк! надбігли. Як її примерзлу взріли, хап за палички, як стійї. Шаринула вона що-сили, пів хвоста в льоду лишила та й чкурнула в ліс мерщій.

56. Діти й вітер.

Нішло двоє дітей у ліс. Було це зимою й було холодно. Дівчинка і хлопчик любили тепло в хаті і тому пішли по дрова.

Діти прийшли в ліс і почали бігти, щоб зогрітися. Назустріч їм вишов вітер. Дівчинка сказала до нього:

„Наламай нам, любий вітре, багато галузок, щоб ми могли швидко вернутися додому“.

Тоді вітер втихомпрився і сказав до дітей:

„Я наламаю вам, але візьміть мене з собою з лісу додому. Тут мені холодно, і я хотів би зогрітися коло печі“.

Діти пристали на це. Тоді почав вітер гуляти вгорі коло вершинок дерев та наламав багато галузок. Діти вибірували їх і вязали у вязки. Вертали швидким кроком до хати, а вітер гнався за ними.

Сестричка перша увійшла до хати. За нею втиснувся братик до кімнати і запер двері за собою.

А вітер? Він лишився перед домом, і діти сміялися з нього.

Вітер стогнав і гримав у вікна й двері, але діти не зворушилися цим. Розгніваний вітер крутився коло хати і не відходив, а все гудів, стогнав, плакав, що вони не додержали слова. Врешті вискочив на дах і почав дуть в комини. Діти поклали дрова в ніч, але вони не хотіли горіти. Мати й діти дмухали, та це не помагало. Вони закашлялися всі троє, а кімната наповнилася димом.

Мати сказала:

„Щось мусить в тому бути. Дрова не хочуть горіти у нечі. Скажіть, діти, чи не зробили ви чогось лихого?“

Тоді діти розповіли мамі про свою пригоду в лісі й призналися, що не додержали слова з вітром.

Мати сказала:

„Це не гарно. Хто не додержує того, що обіцяв, той лихий чоловік. Ніхто йому не вірить, ніхто не хоче говорити з ним. Ідть швиденько і впусіть вітер дверима або вікном, а він стане вам знов приятелем“.

Діти одчинили двері. Тоді влетів вітер до кімнати і подув у нечі. Огонь почав весело горіти, а дим утік перед вітром. Вітер ogrівся й покинув хату, бо він нігде довго не всидить.

57. Зімова забава.

Діти, наші квітоньки, хлопчики і дівоньки! Нум гуртом співають:

„Зімонько-снігурочко, наша білогрудочко! Не верти хвостом, а труси тихесенько, рівненько, гладесенько срібненьким сніжком.

Ми повибігаємо, снігу накачаємо купу за садком. Бабу здоровенною, у ночі страшенною, зліпимо гуртом.

Зробим очі чорнії, рот і ніс червонії — буде, як мара. День і ніч стоятиме, вовка проганятиме від цього двора.“

58. Дрібненькі грушки.

Галя з мамою в садочку груші в кошичок збірає: цеб-то мама білий пильнує, дови-ж тільки помагає.

„Що-ж ти, Галочко, минаєш? Он же, бачиш, у травниці ще грушок зосталось зо три“.

„То, мамусенько, гишлиці!“

„А оці дві, он-де, бачиш?“

„То, мамусю, дуже дрібні! Нащо нам грушки такі? Та хіба-ж такі ми бідні!“

Мама вмовила та в травниці все пильненько поглядає, нахилиється й незалу груші в кошичок складає.

„Іто любе вже минуло! Ох, не довго пробуває. Десь лиха зіма взялася, снігом землю укриває! . . . Вже й Різдво якось надбігло, ось і Свят-вечір у хаті. — Всі клопочуться, радіють, і убогі і багаті. На столі і шріфечки, і кути, й узвар укунці, все завдяки чи бабусі, чи матусеньці-голубці!“

То-ж і Галя коло мамі їсть узварець, поживає: зліла зо дві, зо три грушки та у горос і питає:

„Де таких, матусю, добрих грушечок оце дістала?“

„А це ті, — каже мама, — що в садочку ти минала!“ . . .

59. Добрий вечір тобі, пане господарю!

Добрий вечір тобі, пане господарю.

Радуйся! Ой радуйся, земле: Син Божий народився!

Застеляйте столи та все килимами.

Радуйся! Ой радуйся, земле: Син Божий народився!

Та кладіть калачі з ярої пшениці.

Радуйся! Ой радуйся, земле: Син Божий народився!

Бо будуть до тебе три празники в гості.

Радуйся! Ой радуйся, земле: Син Божий народився!

Ой перший же празник — святеє Рожество.
Радуйся! Ой радуйся, земле: Син Божий народився!
А другий же празник — святого Василя.
Радуйся! Ой радуйся, земле: Син Божий народився!
А третій же празник — святе Водохреща.
Радуйся! Ой радуйся, земле: Син Божий народився!

60. По всьому світу стала новина.

По всьому світу стала новина:
Діва Марія Сина родила:
Сіном притрусила, в яслах положила
Господнього Сина.

Діва Марія Бога просила:
„В що-ж би я Сина свого сповила?“
Ти, Небесний Царю, пришли мені дари
Цього дому господарю.

Зійшли янголи з неба до землі,
Принесли дари Діві Марії:
Три свічі воскові ще й ризи шовкові
Ісусові Христові.

Ой, засяла звізда з неба до землі,
Зійшли янголи к Діві Марії.
Співають їй пісні, Господній Невісті,
Радости приносять.

61. Нова рада стала.

Нова рада стала:	В Давидовім дому
Як на небі хвала,	Вигравають Йому:
Над вертепом звізда ясна	На всі струни ударяють,
Світу засяла.	Бога вихваляють.

Пастушки з ягнятком
Перед тим Дитятком
На коліна упадають,
Бога вихваляють.

„Просим Тебе, Царю,
Ти наш Володарю,
Даруй літа щасливії
Цьому господарю!

„Цьому господарю,
Його господині,
Даруй літа щасливії
Всій його родині“.

62. Ясен місяць, красне сонце, дрібен дощик.

Пане господарю, вставай з постелі!
Вставай з постелі, одчиняй двері.
Розставляй столи все тесовії,
Стели скатерки все куповії,
Клади калачі з ярої пшениці,
Будять же тебе аж троє гостей:

Що перший гостьо — ясен місяцьо,
А другий гостьо — красне сонечко,
А третій гостьо — то дрібен дощик.

Чим похвалишся, ясен місяцю?
„Ой, як я зійду коло півночи,
То зрадується весь звірь у лісі,

Чумак в дорозі, худоба в возі,
Худоба в возі, а риба в воді".
Чим похвалишся, красне сонечко?
„Ой, як я зійду в неділю рано,
Задзвонять в церквах, церквах, костелах".
Чим похвалишся, дрібен дощику?
„Ой, як я впаду тричі у маю,
То зрадується жито й пшениця,
Жито й пшениця, всяка пашниця".

А за цим словом та бувай здоров,
Та не сам з собою — з дітьми, з жоною.
З дітьми, з жоною, та й з челядкою,
Та з челядкою і з худібкою.

63. Учітєся!

Учітєся, брати мої,
Думайте, читайте,
І чужого научайтєся. —
Свого не цурайтєся:
Бо хто матір забуває,
Того Бог карає.
Чужі люди цураютьєся,
В хату не цукають.

64. Підкова.

Їхали батько з сином верхи на конях. Коли бачить батько
— лежить на дорозі підкова. Він каже синові:
„Злізь, сиңу, та візьми оту підкову".
А син відказує:

„Чого я буду злазити! Нехай там собі лежить! Не варто за-ди такої дурниці клопотатися“.

Тоді батько зліз сам, підняв підкову та й сховав її в торбину.

Прїїхали до міста. Кожний пішов по своїй справі. Між ділом батько пішов до крамаря, що торгує залізом, і продав йому ту знайдену підкову за кілька шагів. Побачив у перекушки черешні: такі свіжі та червоні! купив черешень за ті гроші, що за підкову дістав.

Вертають вони додому. Батько їхав перший. Він купивши кілька черешенок на землю. Сні побачив і крикнув:

„Дивіться, тату! Хтось розсипав черешні“.

„Ет, що там! дурниця!“ — каже батько.

„Ні, я злізу, — промовив сні, — бо гарні черешеньки“.

Зліз, підняв їх і звів.

Через де-який час батько знов купив кілька черешень. Сні знову зліз за ними. Він дуже хотів шити, і черешні гамували його спрагу.

„І хочеться тобі клопотатися?“ — каже батько.

„Та шкода, що такі гарні черешні марно лежать на дорозі. І хто то їх розгубив?“

А батько тільки вемихається.

Але як син злізав за останніми черешеньками, батько сказав йому, як то було, й каже:

„Бачиш, сину. Ти не хотів раз потрудитися, а тепер скільки разів злазив!“

65. Пан Коцький.

В одного чоловіка був старий кіт, що вже нездужав і мавше ловити. От господар вивіз його в ліс, покинув його, а сам поїхав.

Приходить до kota лисичка
і питає його:

„Що ти таке?“

А він каже:

„Я пан Коцький“.

Тоді лисичка:

„Будемо жити разом в одній хатці“.

к.

Кіт згодився. Ото веде його лисичка до своєї хати. Так уже йому годить: зловить де курочку, то сама не їсть, а йому принесе.

От колись зайчик побачив лисичку та й каже їй:

„Лисичко-сестричко, прийду я до тебе в гості“.

к.

А вона йому каже:

„Є у мене тепер пан Коцький, то він тебе розірве“.

Заяць розказав про пана Коцького вовкові, ведмедеві і ди-
кому кабанові. Вони зійшлися разом і стали думати, як би то
побачити пана Коцького. Врешті кажуть:

„А зготуємо обід!“

Стали обдумувати, кому по що йти.

Вовк каже:

„Я піду по м'ясо, щоб було що в борщ укннути“.

А дикий кабан каже:

„А я піду по буряки і картоплю“.

Заяць:

„А я канусти принесу“.

Ведмідь:

„А я меду на закуску.“

Подобували всього, почали варити обід. Як зварили, стали
радітись, кому йти кликати на обід пана Коцького.

Ведмідь каже:

„Я не підбіжу, як треба буде втікати“.

А кабан:

„Я теж неповороткий“.

„А я старий уже і трохи не добачаю“, — мовить вовк.
Тільки зайчикові приходится йти кликати пана Коцького.

Прибіг зайць до лисиччиної норк. Коли-ж лисечка вибігає та й дивиться, що зайчик стоїть на двох лапках біля хати та й питає його:

„А чого ти прийшов?“

Він каже:

„Просив вовк, ведмідь, дикий кабан, і я прошу, щоб ти прийшла із своїм паном Коцьким до нас на обід“.

А вона йому каже:

„Я прийду з ним, але ви поховайтесь, бо він вас розірве“.

Зайчик прибігає до них і хвалиться:

„Ховайтесь, бо казала лисечка, що як він прийде, то подушить вас“.

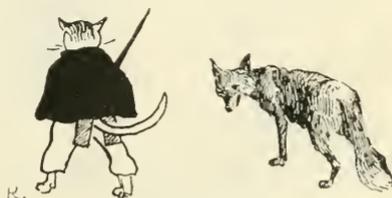
Вони почали ховатися. Ведмідь лізе на дерево, вовк сідає за кущем, кабан ристється у торішні листя, а зайчик лізе в кущ.

Аж ось веде лисечка свого пана Коцького. Доводить до столу. А він побачив, що на столі багато миса, та й каже:

„Ма-у!... ма-у!... ма-у!...“

А ті думають:

„От який пенажера. Ще йому мало! Він ще й нас поїсть!“

Олена Курочка...

Видів пан Коцький на стіл та почав їсти, аж за вухами лящить. А як наївся, простягся на столі.

Кабан лежав близько столу в листі. Якось укусив його комар у хвіст. Кабан рушив хвостом, а кіт думав, що то мишка, скочив із столу і виявся назуриями кабанові в хвоста.

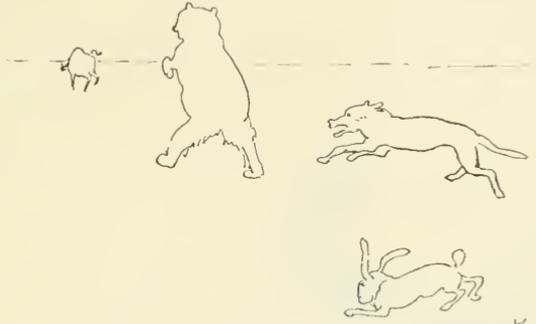
Кабан як схопиться — як стане втікати! Пан Коцький

злякався кабана, скочив на дерево, де ведмідь сидів. А ведмідь, як побачив, що кіт лізе до нього, почав вище лізти по дереві, та до

такого доліз, що й дерево не вдержало. Так він додолу і вив. Гуп! та просто на вовна. Мало не роздушив сердешного.

Як сховляться вони, як стануть утікати! А зайць і собі за ними — забіг не знати куди. А потім посподилися та й кажуть:

„От який малий, а трохи нас усіх не поїв!“

66. На новий рік.

Сійся, родися, жито, пшениця,
Всяка пашниця
На щастя, на здоровля,
На новий рік,
Щоб краще вродило, як торік:
Коноплі під стелю, а льон по коліна;
Щоб у вас хрещених головка не боліла.
Будьте здорові з новим роком, з Василем!

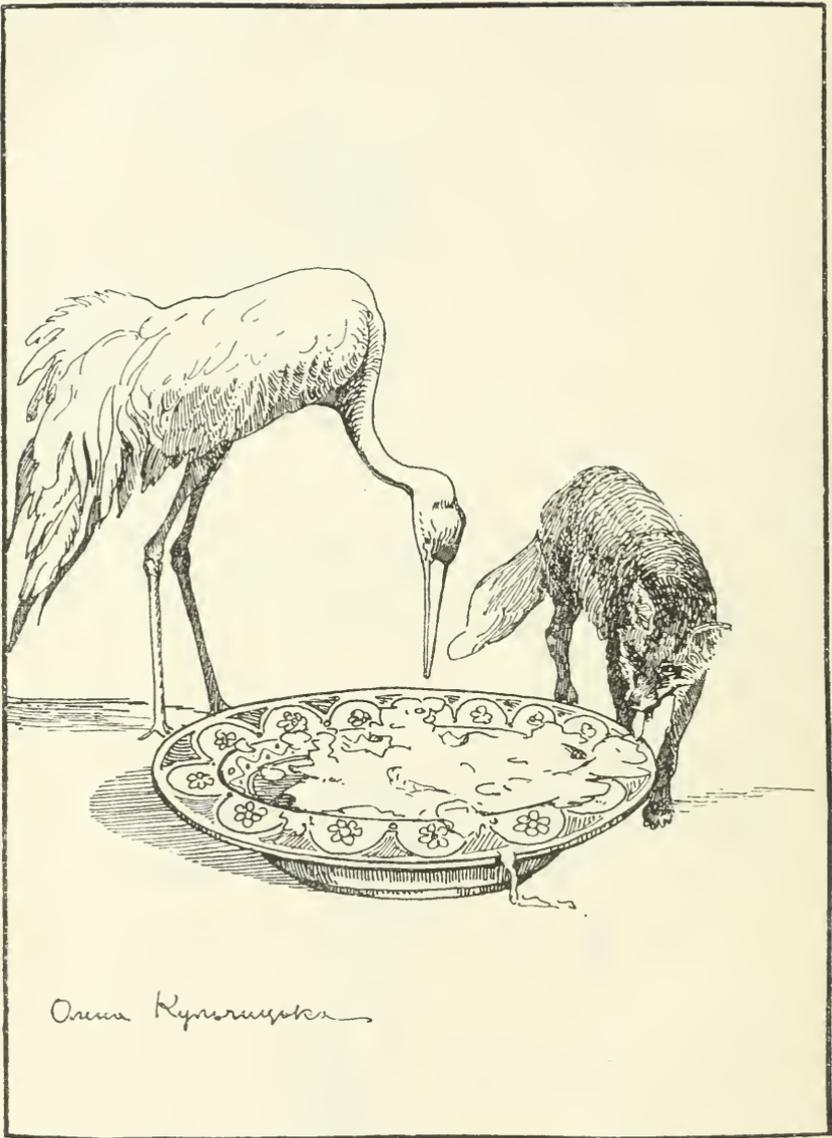
67. Лисичка й журавель.

Лисичка жила у великій приязні з журавлем, навіть десь покумалъся. От лисичка кличе журавля до себе в гостину.

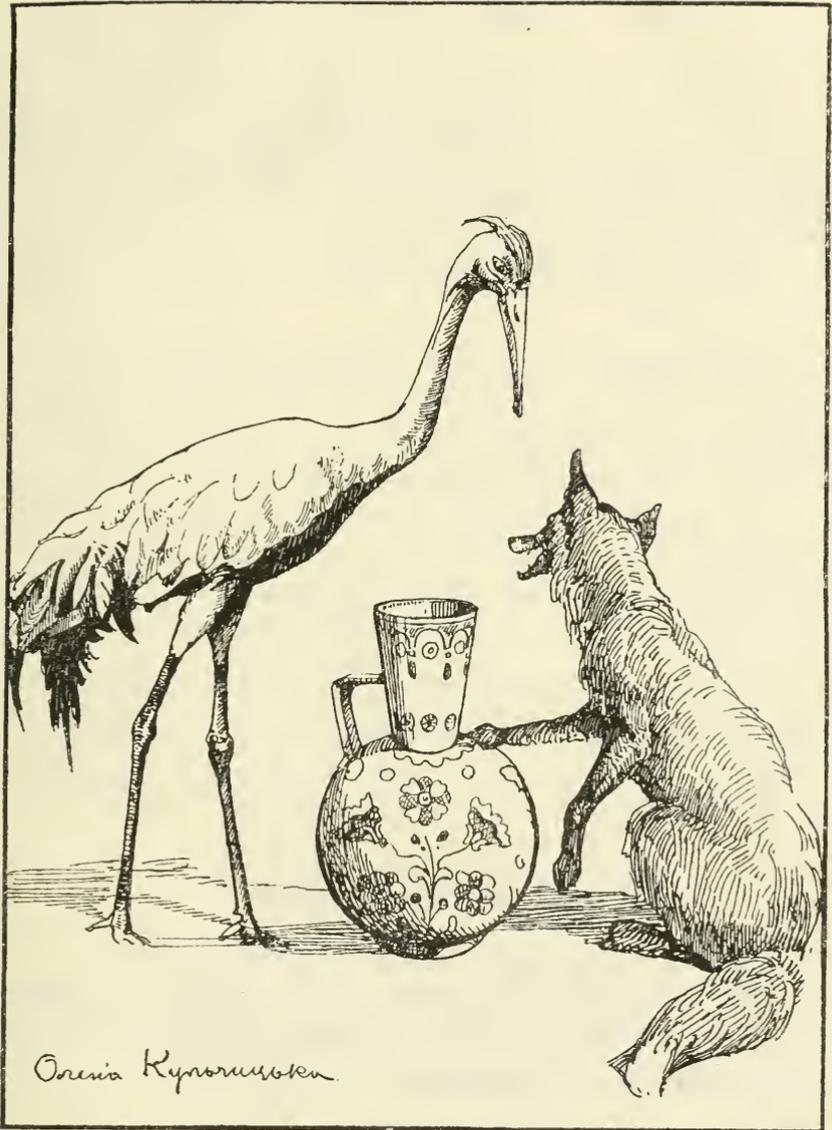
„Приходь, кумцо! Приходь, любцо! Чим хата багата, тим прийму“.

Іде журавель на провешній обід, а лисичка наварила кашки з молочком, розмазала тонесенько по тарілці та поставила перед кумом.

„Живися, кумочку, не погордуй! Сама варила!“

Журавель стук-стук дзьобом — нічого не спіймає. А лисичка тим часом лиже та й лиже кашку, аж поки сама всієї не з'їла. А коли кашки не стало, вона каже:

Олена Курочинська

„Вибачай, кумочку, більше не маю чим тебе приймати“.

„Спасибі їй за те“, — нісним голосом промовив журавель.

„А ти-б, кумоньго, до мене взавтра в гості прийшла“.

„Добре, кумочку, прийду. Чому-б не прийти?“ — одмовляє лисичка.

На другий день приходять лисичка, а журавель наварив м'яса, бурячків, фасольки, картопельки, покраяв усе те на дрібні шматочки, зложив у високе горнятко з вузькою шийкою та й поставив на столі перед лисичкою.

„Живися, кумонько! Не погордуй, люба моя!“ — припрошує журавель.

Нюхає лисичка — добра страва! Встромила голову до горнятка, не йде голова. Пробує ланкою, годі витягнути. Крутиться лисичка, заскакує звідси і звідти довкола горнятка — нічого не poradить. А журавель не дармує. Дзбоб-дзбоб у горнятко, та й їсть собі шматочок за шматочком, доки всього не виїв.

„Вибачайте, кумонько, — мовить, випорожнивши горнятко, — Чим хата багата, тим і рада. А більше на цей раз нічого не розстарався“.

Розсердилася лисичка, навіть не подякувала за гостину. Вона думала, що на цілий тиждень наїється, а тут прийшлося голодній додому йти.

Відтоді заріклася лисичка водити привіз із журавлем.

68. Рідний край.

Земле моя, нене моя, голубко моя!

Пахучими васильками ти уквітчана. Кривавими річеньками розмальована. Дрібненькими слізеньками та поливана.

69. Україна.

Нема нічого кращого на світі, як наша рідна земля, Україна. Широкими, чистими річками поперетинана,

зеленими лугами уквітчана, буйними нивами мережана.

А височенні гори від полудня стоять, немов сторожі, в крижаний панцирь закуті.

А здалеку синє море грає, мов запрошує до себе: „Ходіть, мої рідні, ходіть! Колись ваші предки, запорожці, гуляли по моїх хвилях, погуляйте й ви! Сумно мені за вами, за вашою піснею милозвучною, за вашими казками.“

А до моря вливається наш батько Дніпро, велика козацька ріка.

Над Дніпром на горах блищить золотoverхий Київ, а там міста і села по ярах і балках, а там степи шумлять, хвилюють, колихаються, пахнуть . . .

А на степах стоять могили і в тиху ніч оповідають собі про давні криваві часи, як наші предки буйні голови клали, щоб боронити рідну землю й волю.

Велика і гарна наша земля!

Треба-ж нам пильно вчитися, треба завчасу до роботи братися, щоб не змарнувати її дарів, щоб на гарній землі зацвіло гарне і добре та чесне життя.

70. До рідного краю.

Гори сині, ріки чисті,
Ниви рівні, колосисті,
Чи у щасті чи в недолі,
Не забуду вас ніколи.

Завтра, так само, як нині,
Вдома, як і на чужині,
Рідний краю, рідні люди,
Я вас люблю все і всюди.

71. Пізній Іван.

Іван прийде бувало із школи, кине капелюх на постіль, книжки на ослін і біжить зараз на город. Молодший брат Василько закине йому книжки, згубить оливець: мама еховає капелюх.

Вбіжить Іван у хату вчитися, мусить шукати книжки. Минє не раз ціла година, поки він знайде все.

Знайде, почне вчитися, вивчить і знов лишить книжку на столі. А на другий день шукає книжок. Знайде книжки, шукає сшитків. Вже і сшитки знайшов та оливець — нема капелюха

А до школи давно вже пора. Іван спізнюється трохи не що-дня.

Одного разу йде Іван сумний до школи, спізнився більш, як на годину. Не міг знайти капелюха. Перешукав усю хату. І на постелі шукав і під столом. І на ослонях і під ослонями — нема й нема. Пішов до сіней, до комори — капелюха нема. Поліз на шіл — шкода було шукати. Вже і сестри шукають і мама метушиться по хаті — капелюха нема.

Минуло доброї пів години, як Іван пригадав собі, що бавився вчора на городі. Біжить, а капелюх лежить у борозні між грядками. Підняв його Іван і йде чим-дуж до школи. Але вже дуже сумний.

Коло школи не було дітей. Іван знав, що вони вже в класі вчаться. Одчынає двері до класу, певний, що почує догану від учителя. Але відразу остовпів. У класі нема живої душі.

Вернувся Іван додому, не знаючи, що думати.

На другий день гомоніли між собою діти, що то вони пережили вчора на прохідці.

Прийшли були вчора рано до школи, а вчитель каже: „Лішіть, діти, книжки в лавках. Підемо на прохідку“.

Пішли до лісу. Бавилися, бігали, ловилися. Учитель оповідав їм цікаві пригоди з життя у великих лісах, розказував, як дихають квітки, звідкіля беруться роси.

Іван слухає, і жаль йому дуже, яка то гарна мусіла бути та прохідка! Він знав, що колись підуть усі до лісу. Ждав на цю хвилю нетерпеливо. Тепер вона минула. Іван мусів жалувати, що не був на прохідці.

72. Сон про весну.

Гей у лісі на горісі листячка не стало. Гей у лісі на горісі пташенятко спало.

Зіма люта. Доокола сніг і метелиця. Пташенятку-ж, небожатку ярь-веснонька снитьсяя.

73. До весни.

Знову сонце припікає, весняним промінням сяє. Дзюрчить потік, шумить ріка, на хвилях рибонька гуляє. І знов розвилися гаї, зацвіли первісточки в лісі. І бузько на одній нозі, мов вартовий, стоїть на стрісі в своїм гнізді.

А прийде нічка, о Господи! Як в нас чудесно! Співають птахи, грає річка, сяють зорі.

Весно, весно, яка ти гарна!

Запитання: Як виглядає наш потік і наша річка весною?

Що робиш, хлопчику і дівчинко, від ранку до вчора у гарні весняні дні?

74. Що нам принесла весна?

Вернулася весна красна до нас у гостину.
Принесла нам від Боженька рожу і калину.

Надійшла весна прекрасна, многоцвітна,
тепла, ясна, мов дівчина у вінку. Ожили луги,
дїброви. Повно гамору, розмови і пісень в ча-
гарнику.

„Весна прийшла! Тепло знайшла!“ — кричать
дівчатка й хлопчики.

„Цвірінь! цвірінь! Журбу покинь!“ — цві-
рінькають горобчики.

Все ожило, все розцвіло. І рій дітей при-
вітненьких на той горбок несе вінок з фіялочок
блакитненьких.

Що робимо в хаті на весні?

Що на подвіррі, в городі, в саду?

75. Веснянка.

Весела веснянка	Земля молодіє,
Далеко лунає;	Укрилась квітками.
Бурхлива річка	З чужої чужини.
Вже кригу ламає;	З далекого раю,
Сніги розтопились.	Пташки прилетіли
Злилися струмками;	До рідного краю:

Гаї всі і луки
Піснями озвались:
Веселі проміння
З небес засміялись!

Як виглядає на весні рілля й сіножать? Що бачимо й чуємо весняною порою в лузі, в лісі? Які квіти, які птиці?

76. Пташине гніздо.

Михась знайшов в саду в куці пташине гніздо. Заглянув до нього і дуже здравів. В гнізді було четверо рябеньких яєчок.

Побіг Михась до батька та кричить уже здалеку:

„Тату, тату! Я знайшов гніздо і четверо яєчок в ньому. Я візьму собі їх і буду бавитися“.

„Не бери, синочку, пташиних яєчок. Пожди, взавтра я піду з тобою до гнізда“.

Другого дня побачив Михась уже п'ять яєчок у гніздечку. Тоді батько сказав:

„Не заглядай, Михасю, до гнізда довший час. За три тижні я покажу тобі щось цікаве у гніздечку“.

Минуло три тижні. Батько взяв Михася за руку й повів його до гнізда. Дивляться, а в гніздечку сидить п'ять голих писклят з одкритими дзьобиками до гори.

Прилетіла пташка-мати.

Принесла в дзьобі гусільницю. Пташенятка почали пицати. Мати встромила тому, що найбільш голодне, гусільницю в ротик і полетіла.

А батько каже до Михася:

„Бачиш, сину, як добре, що ти не рушив яєчок.“

Тепер ми діждалися п'ятеро пташок. А старі пташки літають по наших саду, визбірюють гусільниці з наших дерев і годують ними свої діти“.

На другий рік на весну пташки знов вистелили собі гніздечко в тому-ж куці.

77. Чиж і голуб.

Весною чирик молоденький, такий співучий, проворненький,
в садочку все собі скакав та якось у сільце й пошав.

Сердега в сітці рветься, бється, а голуб бачить те й
сміється.

„А що? Попавсь? От тобі й на! Вже, певно, голова дурна.
Не бійсь! Мене-б не піддурили, хоч як би не хитрили, бо я не
чирик! Ні . . . оце!“ . . .

Аж гульк — і сам шіймавсь в сільце.

78. Хлопець і пташка.

Люблю я тебе, пташино,
Як щебечеш між квітками,
Мовчки слухаю й радію
І люблюся піснями.

Міг би я тебе, пташино,
В плетене сільце піймати.
Щоб співала, поки схочу,
Поки сила є співати.

Та люблю я тільки вільних.
Тільки вільні можуть жити
Там, де небо ясно сяє,
Ллються співи, пахнуть квіти.

79. Хлопчик і гадюка.

Хлопя в садку собі гуляло та й забажало на
іграшки вужа спіймати. Воно гніздо його пізнало, то
як втерпіти, щоб не взяти?

Побігло, устромило руку і витягло — гадюку.

Злякався хлопчик, аж поблід. Стоїть, як стовп, і не втікає.

Гадюка дивиться і так йому мовляє:

„Бач, дурнику, робити так неслід. Ти знаєш, що за це буває? Узяти-б. добре укусити. Та хай вже цей раз Бог простить! А вдруге — лишенько набудеш! Гляди-ж! Шануйся, стережися, робити так не вчися, та роздивляйся, з ким жартуєш!“

80. Стара груша.

Посеред саду стоїть велика стара груша. Під нею сідає що-вечора дід Опанас. Коло нього бавляться внуки. Вони їдять залюбки смашні солодкі грушки, що падають одна за другою з дерева.

Малий Михайлик виліз дідові на коліна й просить:

„Скажіть, діду, звідки взялася тут оця груша?“

„А ти-ж не знаєш?“ — питається дід.

„Знаю. Але кажіть ще раз“, — просить хлопчина.

Поприставали до діда інші внуки, і він оповідає їм давню подію.

Дід каже:

„Як умер мій тато і лишив мене сиротою, я тужив і не раз плакав з журби. Дістав я хату і город, більш нічого. Приходить багатий мій сусід і каже:

„Не журися, Опанасе! На твоїм городі, там, де ти саме стоїш, закопаний великий скарб“.

Я почав зараз уночі копати яму і шукати грошей. Не знайшов.

Виходить рано сусід і сміється.

„Я знав, що ти будеш шукати грошей. Гроші є в землі, але треба їх инакше добувати. А як їх добувати, ти сам побачиш“.

Він пішов до свого саду, викопав грушу і дає мені:

„Посади, щоб не засипати дармо ями“.

Я посадив грушу. По кількох роках я вже продавав в-осени грушки. Тоді я побачив, яка в садівині сила.

Я засадив увесь свій город грушами, яблунями та сливами. Діставав самі найкращі щепи, всі однакового роду.

Бачите великий наш сад. До свого городу я докупив у сусідів шматок поля. Вони їхали за море і продали мені поле.

Що діється з моїми давніми сусідами, я не знаю. Але ви бачите, які гарні сади я лишаю своїм дітям і внукам“.

81. Вечір.

Сонце заходить, гори чорніють. Пташечка тихне, поле німіє. Радіють люди, що відпочинуть.

Попрощалось ясне сонце з чорною землею. Виступає круглий місяць з сестрою зорею. Виступають із-за хмари. Хмари звеселіли.

82. Зірка.

*Зірочко ясна, голубко красна! Коли-б мені крила,
з летів би я, мила, ген-ген високо, де твоє око ясенько сяє.*

83. Зоряна ніч.

На небі сонце гасне, на землю ніч іде, зоряне стадо ясне по небесах веде.

Ідуть зірки юрбою. А місяць серед них, як той вівчарь з пугою серед овець дрібних.

Пасіться зорі-вівці, поки проснеться день. А вітер на соніці заграє вам пісень.

Загадка. Поле незміряне, вівці нечислені, посередні настух: лиш голова — та й то без вух.

84. Роса.

Гляньте, діти, — росиця! Спозаранку перлиться, мов жемчуг, що ним обсипаний весь луг.

Не лиш луг — кожна квітка, кожний кущик і вітка, кожна травка, стебло.

Не на вік. На хвилину, на часок, на годину, доки сонце зійде.

Бо як сонце пригрів, то роса геть змарніє, щезне... Шкода роси!...

85. Схід сонця.

Світає. Край неба палає.

Соловейко в темнім гаї сонце зустрічає.

Тихесенько вітер віє. Степи, лани мріють. Між ярами над ставами верби зеленіють. Сади рясні похилились. Тополі на волі стоять собі, мов сторожі, розмовляють в полі.

І усе те, вся країна повита красою, зеленіє, вмивається ранньою росою. Вмивається, красується, сонце зустрічає, і нема тому почину і краю немає.

86. Вранці весною.

Чи знаєш, хлопчику, хто то побудив удосвіта пташки у лісі? Перше соняшне проміння — правда? А чув ти коли ранішній спів пташок у лісі? Чув ти коли, який вони счиняють гамір у листі дерев, як блисне над лісом перше соняшне проміння?

Чи знаєш, дитинко, яка то пташка зависне в повітрі над нивами, як тільки блисне перше весняне проміння? Чи

ти чув коли спів її? Чи ти бачив коли, як тріпоче вона крильцятами в повітрі?

А хто то на подвіррі вискочив на пліт, залопотів крильми й крикнув на все село: Ку-ку-рі-ку!?

Чи не радіє він, що сонце засвітило і прогнало пітьму ночі?

А знаєш, що твоя сестричка подоїла вже корови і вигнала їх на пашу?

Що робить твоя мама раненько? Бачиш, що вже приставила до вогню пшоняну кашу й обірає

картоплю? Квапиться, щоб зварити сніданок, поки тато злагодить плуг у поле.

А сонце викотилося вже по-над землю. Вже показалася на небі золота баня.

Чи ти вилежуєшся, синку, в ліжку, поки всі не підуть до своєї роботи?

Ні, як тільки перше проміння сонця загляне тобі в очі, ти вже схопився з ліжка і просто біжиш до води обмити руки, лице. А там із садка вітають тебе горобці, а сонце обсипає тебе золотим своїм промінням. Правда, як весело весняним ранком?

87. Гарний вчинок.

Я прийшов сьогодні до школи так, що вчителі ще не було. Троє чи четверо хлопців знущалося над бідним Юрком, тим рудим, що має вєохлу руку. Штовхали його лінійками, кидали на нього душайками з горіхів і показували, як то він носить руку на перевязі.

Бідний каліка стояв мовчки й дивився благаючими очима то на одного, то на другого, щоб дали йому спокій. Та хлопці сміялися з нього чим-раз дужче, і він загорівсь увесь од сорому та гніву.

Враз Гаврило, отой з поганим похмурим лицем, вибіг на середину класу. Він почав показувати, що ніби-то двигав два кошички на плечах. Удавав рухи Юркової мамі, яка несла що-дня повні кошички городини на торг, а як тільки продала, чекала на сина під школою.

Тоді Юрко не видержав. Схопив каламарь і з усієї сили жбурнув ним на Гаврила. Але Гаврило відхилився, а каламарь поцілів у стіну коло таблиці. В ту-ж мить увійшов учитель до класу.

Всі повтікали на свої місця і позатихали із страху, як зайці. Вчитель підійшов до столу, побачив чорну пляму на стіні й сиптав суворим голосом:

„Хто це зробив?“

Ніхто не відповідав. Тоді вчитель крикнув ще дужче:

„Хто?“

Несподівано підвівся з лавки високий хлопець Остап і сказав:

„Я“.

Остап був найліпший учень у класі. Найкраще читав і найспокійніше сидів у школі. Йому жалко стало бідного Юрка.

Вчитель подивився на Остапа, кинув оком по учнях, що здивовано поглядали, і сказав лагіднішим голосом:

„Ні, то не ти“.

Викдав хвилину, а потім додав:

„Я не покараю того, що провинився. Нехай встане!“

Юрко піднявся і з плачем став казати:

„Мене штовхали, насміхалися надо мною, висміювали мою маму. Я стратив голову . . . кинув“ . . .

„Сідай! — сказав учитель. — Нехай встануть ті, що довели його до гніву“.

А коли встали винуватці, вчитель сказав:

„Ви зневажили товарища, що вас не зачіпав. Ви насміялися з нещасливого, з каліки, що сам не може оборонити себе. Ви допустили себе до поганого вчинку“.

А потім пішов до тої лавки, де стояв Остап, звісивши голову. Учитель взяв його під бороду, підняв його голову догори, поглянув йому в очі й сказав:

„У тебе гарна душа!“

88. Помирися з товаришем.

Пшли хлопці до школи. Весело оновідали собі, що вчора робили, які прелемности ждуть їх сьогодні по науці.

Михайло Зарічний жадується:

„Я знаю, що-б то я робив! Побіг би на вигін і грався-б до вечора. Але вчитель знов задасть нам писати домашню вправу! Я вже сьогодні ледви написав“.

„Не вчора, але сьогодні?“ — питається Роман.

„Вчора не хотілося писати. Я й сьогодні не писав би, але вчитель буде сварити“.

А Роман каже:

„Ану, покажи свою вправу!“

Взяв сшиток Михайла й каже:

„Але-ж ти написав, написав! Ліпше було вже не писати, ніж так намазати“.

„А тобі що до того! — крикнув Михайло. — Пильнуй свого носа, не чужого проса! Який мені знайшовся до-рікати товаришеві!“

Михайло вирвав сшиток у Романа з рук і штовхнув товариша кулаком у груди.

Роман скривився від болю й сказав крізь сльози:

„Я буду скажитися вчителю на тебе“.

„Овва! Як хочеш! . . .“

Пішли далі — гнівні один на другого. Уже не говорили між собою.

Але, як наближалися до школи, приступає Михайло За-
річний до свого товариша Романа й просить його:

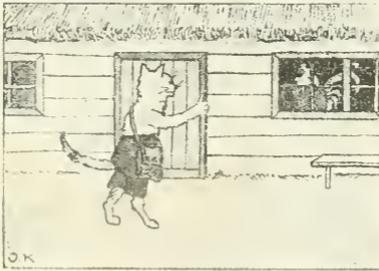
„Романе, прости мені. Я не буду вже зачіпати тебе. Ро-
манку, дуже тебе прошу, прости мені. Забудь, що я скривдив тебе“.

Роман мовчав хвилинку. Але, як глянув на Михайла і по-
бачив зажурене і стрівожене його лице, простягнув до нього
руку і промовив:

„Я вже не гніваюся на тебе. Прощаю тобі й забуваю
про все“.

89. Котик і півник.

Був собі котик і півник та й побратались. От котикові
треба йти по дрова, він і каже півникові:

„Сядь же ти, півнику, на печі
та їж колачі, а я піду по дрова.
Та як прийде лисичка, то не
озивайся!“

Пішов.

Коли-ж біжить лисичка.

„Півнику, братіку, одчини!
Півнику, братіку, одчини! як не одчини, віконце видеру,
борщик виїм і тебе візьму“.

А півник каже:

„Тоток-тоток, не велів коток! Тоток-тоток, не велів коток!“

От лисичка віконце видерла, борщик виїла, і півника
взяла. Несе його, а він кличе котика — співає:

„Мій котику, мій братіку! Несе мене лиса за кленові ліси,
за круті гори, за бістрі води!“

От котик почув, прибіг, одібрав півника й поніс додому,
та й каже знов:

„Гляди-ж, півнику, як прийде лисичка, не відкликайся, бо тепер я піду далі“.

Пішов.

А лисичка вже й біжить. Стук-стук у віконце:

„Півнику, братіку, одчини! Як не одчиниш, віконце видеру, борщик виїм і тебе візьму!“

А півник усе:

„Тоток-тоток, не велів коток!“

От вона віконце видерла, борщик виїла й його взяла.

Несе, а півник знову:

„Мій котику, мій братіку!

Несе мене лиса за кленові ліси, за круті гори, за бістрі води“.

Раз переспівав — не чує котик. Він вдруге голосніше — котик прибіг, одібрав його й поніс додому, та й каже:

„Тепер же я піду далеко-далеко, і хоч як уже будеш кричати — не почую. То вже мовчи, не озивайся до лисички“.

Коли-ж ізнов лисичка:

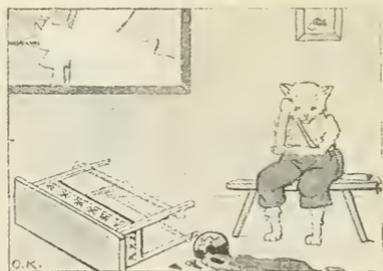
„Півнику, братіку, — каже, — одчини! Півнику, братіку, одчини! Як не одчиниш, віконце видеру, борщик виїм і тебе візьму“!

А півник:

„Тоток-тоток, не велів коток!“

От лисичка віконце видерла, борщик виїла й його взяла.

Несе, а півник співає — раз, удруге, втретє . . . котик не почув, а лисичка й понесла півника додому.

Увечері приходить котик додому — нема півника. Він закуривсь, а далі зробив собі скрипочку, узяв мішок і молоток і пішов до лисиччиної хатки. Став і заграв:

„А в лиски-лиски новий двір, чотири дочки — на вибір, пятий Пилишко, та й той мій!“

А лисичка саме пекла палянички. От старша дочка лисиччина їй каже:

„Мамо, піду я подивлюсь: хто це так гарно грає, і паляничку візьму“.

А лисичка каже:

„Іди!“ — І дала їй паляничку.

Донька пішла, а котик її — цок в лобок та в мішок, та й знов став грати.

От і друга дочка каже лисичці:

„Піду і я, мамо!“

Лисичка каже:

„Іди, доно!“ — І їй дала паляничку, і ця пішла.

А він і ту — цок в лобок . . .

А після і третя дочка і четверта. А Пилишко ждав-ждав і каже:

„Піду я, мамо, піджену їх, чого вони так забарилась“.

Пішов. А котик і його — цок в лобок та в мішок. А після того в хату до лисички. І її убив та тоді дивиться, що півник уже без стегенця. Вияг борцик, достав стегенце, притулів до півника та й поніс додому.

На radoцax котик грає, а півник співає.

От вони живуть і хліб жувають та постолом добро возять.

90. Івась.

Зібрав Івась дітей гурток і ніби їх муштрує. „Стій! Вправо! Вліво! Раз, два, три!“ Вже військо маршує.

Марійка теж стоїть в ряді. Івась гукає грізно: „Чому не слухаєш мене? Ступаєш з місця пізно?“

„За кару станеш у куті і будеш вартувати, а з місця ані руш мені, хоч-би й позвала мати!“

І на Петра Івась лихий, що не тримає кроку. Погрожує: „Будеш за те служити ще пів року.“

Так кожному Івась лихий припав погану латку. А батько з боку приглядавсь і каже на остатку:

„Івасику! А ти уже на завтра все навчився?“ . . .
Івась здригнувся, меч пустив і — весь засоромився.

91. Памятна днина.

Сьогодні в нас велике свято. Тато скінчили класти хату. Запросили сусідів і приятелів, прийшов і панотець і посвятив нашу хату.

Потім мамуня частували сусідів. Усі були веселі. А ми, діти, як тішилися! Бо дуже вже нам надокучило сидіти в земляній ямі. Ми ледви могли діждатися тої хвили, коли знов будемо мати дах над головою. Нарешті діждалися.

Вернулися наші тато щасливо з війни. Купили дерева і звезли його на пусте подвірря.

Ми, діти, не думали, щоб то так швидко збудована була наша хата. Тільки що почалося цюкання сокирами, а вже незабаром і зруб хати стояв, і крокви піднеслися на зрубі.

Для нас, дітей, була велика втіха метушитися поміж робітниками. Я виліз на вишки і трохи не впав на землю. Зловив мене Охрим і добре ремінцем випарив, але то мені не боліло. Я ще після того не раз

видряпувався по стовпах на вишки, але вже вважав, щоб не впасти.

Тато привезли дахівку. Давніше була наша хата вкрита соломою, нову хату вкрили дахівкою. Таке веселе покриття — червоне. Здалеку ридно нашу хату.

Вже порозходилися сусіди.

Ми полягали спати в своїй новій хаті. Ще не мазані стіни; нема дверей, вікон, але то вже байдуже! До зими ще далеко!

Яксь така весела наша хата. Висока — далеко вища, ніж була стара. Тато бачили в чужих краях високі хати і собі таку збудували. І двері високі, і діри на вікна дуже великі. Ото, як ми вже зачинимо хатні двері, як у вікнах блищатимуть скляні шибки, то сразу буде розкішно! . . .

Які ми знову щасливі, що маємо над головою свій власний дах.

92. Любіть рідну хату.

Любіть свою хату, бідну, небагату. Тут ви бігали до мами дрібними ногами.

Тут ви підростали, божий світ пізнали. Звідси вас вели за руку в школу на науку.

Тут ваша утіха, радість і потіха. Гей, нема то, нема в світі, як батьківська стріха!

93. Горить.

Ударив дзвін: бам-бам! бам-бам! . . . Тривожну вість розносить нам.

Хто лиш почув — зірвавсь, біжить. Довкола крик: „Горить! Горить!“

Вже дах зайнявсь. Валиться зруб. Як скалка, так палає дуб.

В пожежі тоне все, як віск. Лиш чути гук і шум і тріск.

В червоний день змінилась ніч. Село — немов велика піч.

94. Згоріла наша хата.

Наша хата спалахнула
В білий день, як свічка.
Де-ж тепер нам притулитись,
Як настане нічка?

Де-ж тепер нам притулитись,
Як візьмуть морози?
Батько з горя похилився,
А мама лле сльози.

95. Чумаки в дорозі.

Линивою, тихою ходою ступають круторогі воли. Бряччать мережані ярма з терновими занозами, поскрипують нові чумацькі мажі.

Біля возів ідуть чумаки, на пужално опіраючися. Та все високі, кремезні постаті у засмолених сорочках, у високих шапках, з люльками в роті.

Згорда поглядають вони довкола, невні в своїх силах, байдужі до трудів і невигод. Не турбує їх думка, що нікому доглянути в дорозі, нікому сорочки випрати, голови змити.

Ой, змиють чумакові голову дрібні дощі, а розчешуть густі терни, а висушить ясне сонце, а розвіє буйний вітер!

96. Тарас Шевченко.

Тарас Шевченко найславніший український поет. Більше, як десять років мучився він на засланні в далекій, чужій стороні, засланий туди московським царем за те, що боронив свій рідний народ.

Написав книжку прекрасних віршів „Кобзарь“. Це найцінніша наша книга.

Шевченка поховано на Україні над Дніпром, біля міста Канева. Там йому висипано високу могилу.

Що-року святкуємо пам'ять нашого поета Тараса Шевченка.

97. На Великдень.

На Великдень, на солومی
Проти сонця, діти
Грались собі крашанками,
Та й стали хвалитись
Обновами.

Тому к святкам
З лиштвою пошили
Сорочечку, а тій стьожку,
Тій стрічку купили;
Кому шапочку смушеву,
Чобітки шкапові,
Кому свитку . . .

Одна тільки
Сидить без обнови
Сиріточка, рученята
Сховавши в рукава.

— Мені мати купувала . . .
— Мені батько справив . . .
— А мені хрещена мати
Лиштву вишивала.

„А я в попа обідала!“
Сирітка сказала.

98. Як бачимо.

Бачимо очима. В очних ямках маємо очі.
Вкривають їх рухливі повіки і бережуть перед
небезпекою. Брови над очима не допускають
поту з чола до очей. Вії задержують порошинки

куряви і не пускають їх до очей. А коли таки впаде що в око, починають плисти сльози і виполіскують із ока непрошеного гостя.

Що бачимо очима в кімнаті, на обійсті,
в полі, в лузі і в лісі?

Що бачите на просторі?

Що бачите велике, а що мале?

Що бачите зелене, червоне, що синє?

Що просте, а що криве?

99. Подяка.

О, Боже, дякую тобі

• За бистрі ясні очі.

Я ними бачу сонце вдень,

А місяць серед ночі.

Спасибі за уста. Ти дав

Мені їх до розмови,

Щоби тебе я величав,

Людей не лихословив.

За вуха дякую тобі,

Я ними згуки чую.

А носом нюхаю квітки,

Язиком мед смакую.

Пучками дотикаюся

Шовкових трав у маю.

О, Боже, як багатий я,

Що стільки відчуваю.

*З яких частин складається людське тіло?
Тепер зокрема, які є частини голови, тулуба, рук, ніг?*

*Загадки. 1. Ой на горі гай, під гаєм мигай, під
мигаєм сапай, під сапаєм ханай.*

*2. Деревлянки везуть, кістянки січуть, мокрий
Мартин обертає. А-ну, хто вгадає?*

3. Кругленьким, маленьким до самого неба докину.

100. Чого хочемо?

Хочемо волі, власної долі,
Хочемо рідний розвивати цвіт,
Хочемо освіти,
Думкою летіти,
Облетіти широкий, красний світ.

101. Козак.

Козак пана не знав з віку. Він родився на степах.
Стався птахом з чоловіка, бо зріс в кінських стре-
менах.

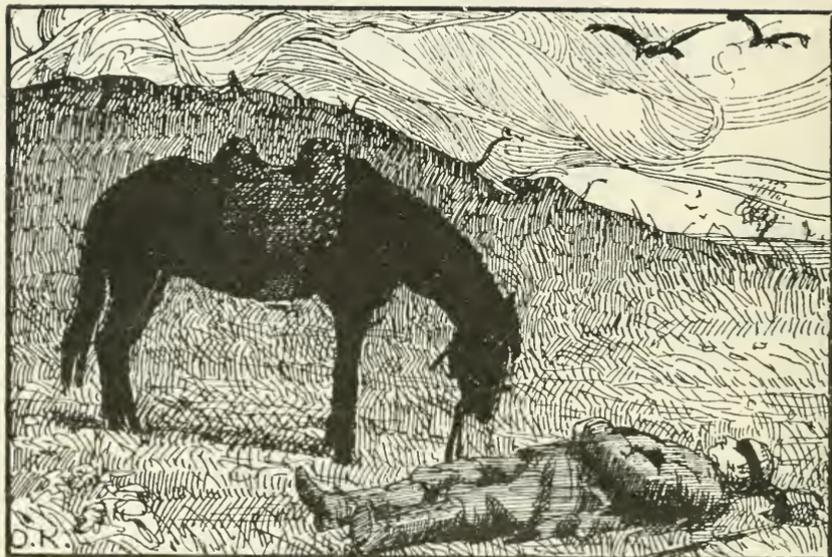
102. Смерть козака.

Ой на горі вогонь горить, а в долині козак ле-
жить. Накрив очі китайкою, заслугою козацькою.

У головах ворон кричє, а в ніженьках коник плаче.

Козак мовить:

„Біжи, коню, дорогою степовою, широкою, щоб
Татаре не піймали, сіделечка не здійняли. Біжи, коню,
додомоньку, в рідну нашу сторононьку.“

Прибіг коник під ворота, стукнув-грякнув біля
плота.

Вийшла сестра — розгнуздала. Вийшла мати — заридала:

„Ой, коню мій вороненький, а де-ж мій син молоденький?“

А кінь мовить:

„Не плач, мати, не журися. Вже-ж бо твій син оженився: він взяв собі паняночку, в чистім полі земляночку.“

103. Гніздечко ластівки.

На весні прилетіло дві ластівки й стали ліпшити собі під стріхою гніздечко.

Малий Василько приглядався до їх роботи що-дня. Нарешті діждався, що ластівки вже скінчили свою хатку.

З того часу бачив то головку, то хвостик у віконці гніздечка. Нарешті почали вищати в ньому малі пташки, і кілька відкритих дзьобиків визирало із нього. Що прилетить стара ластівка, то молоді діточки счиняють гамір, аж в ухах лящить. Де-б не був Василько, мусить прибігти до ластовиноного гніздечка.

Одного дня щось почало Василькові нашіптувати:

„А-ну, чи великі вже ластівята? чи вміють вони літати?“

Василько взяв граблі й почав ворухнути ластовину глиняну хатку.

Ворухнув раз, другий — і посипалася з-під стріхи засохла глина, а з нею впало на землю пятеро ластівят.

Коли Василько подивився на них, то заплющив од страху очі. Пташки лежали мертві. Василько чим скорше втік і сховався в городі.

Враз чує сердитий голос тата:

„Хто то збив ластовине гніздо?“

Повиходили всі з хати, оглядають неживих ластівчат, охкають над ними. Прилетіли старі ластівки, дивляться, що нема їх хатки, бачуть своїх мертвих діточок і почали голосити. Так жалібно плакали над дітьми, аж серце краялося з болю.

І знов чує Василько, як говорить старший його брат:

„То певне горобець хотів влізти до гнізда й розвалив його. Я з весни не раз бачив, як ластівки відганяли горобця від гнізда.“

„Нещастя з тими горобцями! — промовив батько. — Пшеницю дущать, кукурудзу дзьобають, черешні обідають, ще й бідним ластівкам не дають жити . . . А киш, погані! — крикнув із пересердя на гурт горобців, що цвірінькали в коноплях. — Дістану я вас у свої руки! А киш-ша!“

Бачить Василько, як поспиналися грудки землі на горобців, і шкода йому стало бідних пташок. Вибігає з городу, стає перед батьком, каже:

„Не сердьтеся, тату! То я збив ластовине гніздо. Мені так жаль тепер тих бідних пташок.“

Він не вважав на те, який був лютий його батько на горобців. Так йому жалко стало бідних ластівок і горобців, що розплакався на весь голос.

А тато, бачучи жаль дитини, промовив лагідним, добрим голосом:

„Бачиш, сину, яку ти кривду зробив ластівцям? На смерть їх позабивав. А бідні ластівки-батьки? Чуєш, як жалібно голосять за діточками?“

Василькові ще жалкіше стало. Він почав голосити не менш, як бідні пташки.

104. Христос воскрес!

Христос воскрес! Радійте, діти, біжіть у поле, у садок. Збирайте зіллячко і квіти, кладіть на божий хрест вінок!

На вас погляне Божя Мати, радіючи, з святих небес. Збійрайтесь, діти! Нум співати: „Христос воскрес! Христос воскрес!“

105. На городі.

Всю весну ми з мамою мали роботу на городі: гній возили, орали, грядки робили, садили, поливали...

Що-йно скінчили це, пішли дощі, город наш зеленіє, але-ж і зілля взялося разом з городиною: знов робота — полоти треба. Пололи раз, пололи й другий.

Зате як любо в городі серед літа, коли вже все добре пішло! Ось грядка зеленої кучерявої моркви, петрушки. Ось огірки вкрилися зеленим широким листям; ген горох лізе по тичині і вже хвалиться своїми солодкими стручечками.

А там над потоком капуста розсілася широко на грядках, мов пані, коло неї грядка цибулі стріляє до гори гостренькими дудочками, за нею укріп, а по всьому городі винісся високо тут і там мак: і червоний,

і білий, і блакитний . . . Збоку гордо похитується со-
яшник, наче стереже городу — увесь день він обер-
тається за сонцем, оглядає, чи все гаразд.

А що метеликів тут усяких, мух, комарів! . . . Цілі
дні невтомно хапають їх наші друзі — ластівки, го-
робці, гайворони.

Хробачні всякої теж досить у нашому городі, але
і від того рятують нас пташки.

Жаба теж не дає їм спуску: тягне і хробака
й слизняка — не вередує.

Часом заяць ускочить поласувати молодую ка-
пустою, але не завше те йому дармо сходить: Бровко
недавно таки зловив бідного зайчика в капусті.

Ще є один найстрашніший ворог нашого городу
— це наша свиня із своїми перістенькими дітьми. Оце
недавно вместилася — і, Господи, чого вона там не
наробила! Мама аж за голову взялися. З того часу ми
її не випускаємо вже її з подвір'я, хоч і як її тягне
до моркви, до картоплі — аж квичить часом.

106. На селі.

Данилко й Галя дуже раділи. Вони жили в місті,
а тепер їхали в гори. Родичі давно вже вибіралися
на літо в Карпати, але аж цього року виїхали.

Їхали возом. По дорозі було їм усе незвичайне.
Дивували їх височенні верхи гір, покриті густими
лісами. Спершу бачили листові ліси, вище в горах
самі смерекові.

Потім їхали по-над річку, яка збігала швидко
в доли й шуміла в своїх скелистих берегах. А береги
її стрімкі, урвисті!

Дуже то все було дивне дітям. Вони не були ще
ніколи в горах, не бачили таких дивовищ природи.

А вже найбільш здивувала їх та хата, до якої заїхали. Стояла вона сама одна, недалеко лісу, серед зелених нив. Була з дерева. Але, як діти увійшли до середини, побачили, що й у середині стіни деревляні, гладенькі.

Вийшли з хати й стали приглядатися до неї з усіх боків. Який гарний дах на хаті, зовсім не такий, як на долах. Данилко й Галя довго стояли перед хатою й дивилися на неї, так їм сподобалася з вигляду.

Помалу наблизилися вони до господарських дітей. Найстарший хлопчик Дмитро рубав дрова. Коло нього крутилася Марійка й Василько.

Вони знали вже давно, що мають приїхати до них пани з міста на літо. Знали, що є в них діти. Дуже цікаві були пізнати їх ближче.

Перший Василько підійшов до Данилка та почав придивлятися до нього. За ним підбігла Марійка. Данилко випитував їх, кудю ходити до лісу, де можна купатися. Хотів знати все, що для нього цікаве.

Дмитро скінчив рубати дрова. Підійшов і собі до гурту. А увагу міщуків звернув на себе голос дзвіночка. Галя спитала:

„Хто то дзвонить?“

„То наші овечки.“ — відповіла Марійка.

„А-ну, покажи їх мені!“ — просила Галя.

Дмитро побіг на город і пригнав овечки на подвір'я. Діти почали приглядатися до них. Які то радощі були у малої Галі, коли вона відважилася вже погладити сиву овечку.

Данилко й Галя почали тепер звертати увагу на все, що діялося коло них. Ось тут стоять корови і ремигають. Коло них дрібочуть овечки.

Там ідуть гуси шнурочком до потоку.

Он-де курка порпається в землі, шукає зернятка та скликає громадку своєї дівчорі.

А там стоїть червоний півень на сторожі, та вважає, щоб не надлетів шуліка і не вхопив йому з-під носа когось із його семі. Час до часу чути його стривожений голос: „Ко-ко-ко!“ Знак це, що перелетіла якась птиця: ворона або сорока. А може... може й шуліку вгледів півень... остерегає свою семю перед небезпекою. Квочка теж і собі задирає голову до хмар.

Довго приглядалися Данилко і Галя до сільського господарства. Вже смерклося. Господиня пішла доїти корови, а мала Галя стала поблизу неї та дивилася, як бігло біле молоко в дійничку, як цюркотіло.

107. В місті.

Батько взяв раз до міста всіх дітей: їх було трое.

Дуже їм було тут дивно. Великі муровані хати, одна коло другої. На вулицях повно людей, а всі як би не мали часу, як би бігли кудись.

„Чого вони так квапляться? Не так, як у нас на селі. У нас люди спокійно, поволі ходять“, — думає Дмитро.

Куди не глянеш — великі крамниці. На вікнах усяка всячина.

Діти не могли одірвати очей від усієї новини, яку побачили в місті. Досі вони знали місто тільки з оповідання старших. Тепер побачили його на власні очі.

Їхали поуз велику будівлю.

„Це церква“, — каже батько.

Діти дивуються. Серед міста, між великими мурованими домами стоїть церква.

„А могилки де?“ — запитав Дмитро.

„Могилки за містом, далеко звідси.“

„А в нас могилки коло церкви.“

Віхали на простору площу. Посеред неї стояв великий будинок із вежою, на якій був великий годинник.

„Ця площа називається базар, а будинок на ній — ратуша. Тут є громадський уряд. В місті називається він мійська управа. Дивися, Марійко, яка висока вежа на ратуші, а на ній годинник.“

„А чому тут у хатах вікна над вікнами?“

„В місті мешкають люди одні над другими. Ці хати називаються камяниці. Кожну збудовано на кілька поверхів. У містах нема багато місця для будови хат. На кожній площі будують високі будинки: поверхові камяниці. Люди мусять тут жити близько осередку міста, щоб не тратити багато часу на хід до урядів і на базар, де купують їжу.“

Заїхали до панів, знайомих ще з літа. В хаті привітали дітей Данилко й Галя. Дуже втішилися, побачивши знайомих із гір: Дмитра, Марійку й Василя. Повели їх до своєї кімнати та стали показувати їм свої книжки з малюнками, свої забавки.

Галя побігла до полички й виняла книжку. Розгорнула й показала Марійці.

„Дивися, які я маю корови. А тут вівці, тут коні. А ти бачила лева, ведмедя?“

Марійка похитала головою.

„Дивися, який страшний ведмідь.“

Показувала Марійці всі свої книжки із звірятами.

А Данилко читав Дмитрові казку й показував малюнки до неї. Дмитро знав ту казку. Правда, трохи

інакше, ніж вона у книжці писана. Але він перший раз бачив тих велитнів, того змія, ту царську палату, де дурний брат добув собі царівну. Там у них, у горах, є такі самі зачаровані скарби, як ті, що показує їх Данилко в книжці. Все-ж таки книжка дуже цікава. Який щасливий той Данилко, що має такі гарні книжки!

А малий Василько стоїть коло столу і не відриває очей від дерев'яного коня. В них є коні, він любить їх, бігає за ними. Але такого малого коня з дерева

він ще не бачив. О, о! має очі, гриву, хвіст... Зовсім, як живий.

Вже діти давно вернулися до себе в гори, а ще не можуть нарозказуватися про всі ті дива, що бачили в місті. Найбільш згадують про ту велику хату, де мешкають Данилко й Галя, про ті книжки, того коника з дерева, ту ляльку, що вміла сидіти, а як лежала, то закривала очі.

Дмитро виймає у вільну хвилину книжку, що дістав від Данилка, і вичитує казки з неї. Потім оповідає їх Марійці й Василькові та показує їм цікаві малюнки.

А там у місті Данилко й Галя сидять у хаті й бавляться своїми книжками. Але ось Данилко схоплюється з крісла, бере з полиці календарь і обчисляє, скільки то ще місяців треба чекати, поки вони поїдуть влітку знов у гори до своїх знайомих.

Бо таго обіцяв, що поїдуть напевне.

Але то ще дуже довго треба на це чекати.

108. Теля.

Теля стрибало по хліві і навчилося бігати довкола та витанцювувати.

Як надійшла зима, погнали теля на річку напувати. Веі корови обережно підійшли до ополонки, а теля розбіглося на лід, задерло хвіст і почало вистрибувати.

Тільки скочило, зараз посковзнулося, геннуло і заревло:

„Нещасне я! По коліна у соломі стрибало — не падало а тут на рівному я ввало.“

Стара корова на те сказала:

„Як би ти було не таке дурненьке, то знало-б, що де легко скагати, там важко держатися.“

109. Горобчик.

Був собі горобчик. І був би він собі нічого горобчик, та тільки біда, що дурненький був. Як вилупився з яйця, так з того часу ні трішки не порозумішав.

Нічого він не вмів: ані гніздечка поместити, ані доброго зерна знайти. Де сиде, там і засне: що на очі навернеться, те зїсть. Тільки й того, що завзятий був дуже. Чи с чого, чи нема, а він уже до бійки береться.

Одного разу літав він із своїм товаришем, теж молодим горобчиком, по дворі в одного господаря. Літали вони, гралися, по смітнику пориалися, та й знайшли три конопляні зернятка.

От наш горобчик каже:

„Мої зернятка! Я знайшов!“

А чужий собі:

„Мої! коли мої! коли мої!“

І почали битися. Та так б'ються, та так скубуться, аж догори скачуть, аж пірря з них летить. Білесь, білесь, поки потоніли. Сіли один проти одного, надулись і сидять. Вже й забули, за що була бійка, коли згадали:

„А де-ж наші зернятка?“

Зирк, аж зернят уже нема. По дворі ходить квочка з курчатами, квочче та промовляє:

„Дурні білесь, а розумні поживились.“

110. Буланий.

Сказав тато Василю погнати буланого за село. Василь хотів сісти на коня й поїхати, та був малий і не міг вилізти.

Він узяв шматок хліба, приманив коня до перелазу та погладив його по шиї. Виліз на огорожу, вхонився за гриву й сів на коня. Поїхали на цану.

Буланій був радий, що прибіг на цану, а Василь радий був, що проїхав верхи.

111. Два цапи.

Через яр лежала вузенька кладочка.

Як раз на середині зійшлися два цапи. Ні одному з них не хотілось поступитися назад.

Вони спершу почали тунати ніжками один на одного. Потім намірилися рогами. А далі — як розженуться, як стукнуться лобами — понадали обидва в яр.

Пообдиралися, потовклися, понівечилися. Виліз кожний на той самий беріг, з якого й прийшов до яру.

112. Соломяний бичок.

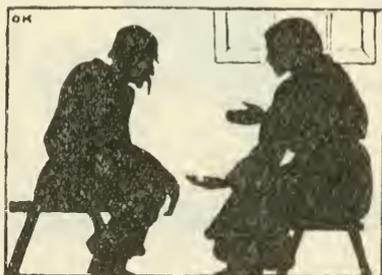
Жив собі дід та баба. Дід служив на майдані майданичком, а баба сиділа вдома, мички прядла. І такі вони бідні, нічого не мають. Що зароблять, то проїдять, та й нема. От баба й каже дідові:

„Зроби та й зроби мені, діду, солом'яного бичка і осемли його смолою.“

„Що ти говориш? На віщо тобі той бичок здався?“

„Зроби, я вже знаю на віщо.“

Дід — нічого робити, взяв зробив солом'яного бичка і осемдив його смолою.

Переночували. На ранок баба набрала мичок і погнала солом'яного бичка пасти. Сама сіла під могилою, — пряде кужіль і приказує:

„Пасесь, пасесь, бичку, на травниці, поки я мички попряду! Пасесь, пасесь, бичку, на травниці, поки я мички попряду!“

Поти прядла, поки й задрімала.

Коли це з темного лісу, з великого бору, біжить ведмідь. На-

скочив на бичка:

„Хто ти такий? — питає. — Скажи мені!“

А бичок і каже:

„Я бичок-третячок, з соломи зроблений, смолою засмолений.“

Ведмідь каже:

„Коли ти солом'яний, смолою засмолений, то дай мені смоли, обідраній бік залатати!“

Бичок нічого — мовчить. Ведмідь тоді його зараз за бік, давай смолу оддирати. Оддирав-оддирав, та й завяз зубами, та ніяк і не вирве. Сіпав-сіпав — ні! Затяг того бичка. Бог знає, куди.

От баба прокидається, аж бичка і нема.

„Ох мені лихо велике! Де це мій бичок дівся? Мабуть він уже додому пішов.“

Та мерщій днище та гребінь на плечі та додому. Коли дивиться — ведмідь у бору бичка тягає. Вона до діда:

„Діду, діду, бичок наш ведмедя привів! Іди, вбий його!“

Дід вискочив, оддер ведмедя, взяв і закинув його у погріб.

От на другий день, ще ні світ, ні зоря, баба вже набрала кужілю і погнала на толоку бичка пасти. Сама сіла під могилою, пряде кужіль і приказує:

„Пасись-пасись, бичку, на травці, поки я мички попряду!
Пасись-пасись, бичку, на травці, поки я мички попряду!“

Поти прядла, поки їй задрімала.

Коли це з темного лісу, з великого бору, вибігає сірий вовк та до бичка:

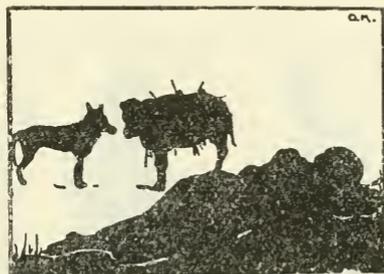
„Хто ти такий? Скажи мені!“

„Я бичок-третьок, з соломн зроблений, смолою засмолений.“

„Коли ти смолою засмолений,
— каже вовк, — то дай мені смоли, засмолити бік, а то погані собаки обідрали.“

„Бери!“

Вовк зразу до боку, хотів смолу оддерти. Драв-драв, та зубами їй застряв, що ніяк уже і не оддере: що хоче назад, то ніяк. Він так вовтузиться з тим бичком!

Прокидається баба — аж бичка вже їй не видно. Вона подумала:

„Мабуть мій бичок додому побрів.“

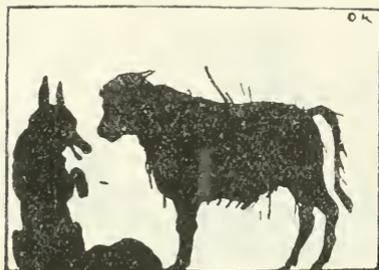
Та їй пішла. Коли дивиться: вовк бичка тягає. Вона побігла, дідові сказала. Дід і вовчика у погріб укинув.

Погнала баба і на третій день бичка пасти. Сіла під могилою та їй заснула. Біжить лисичка:

„Хто ти такий?“ — питає бичка.

„Я бичок-третьок, з соломн зроблений, смолою засмолений.“

„Дай мені смоли, голубчику, приложити до боку: хорти трохи шкіри не зняли!“

„Бери!“

Увязла і лисиця зубами, ніяк не вирветься.

Баба дідові сказала, дід укинув у погріб і лисичку.

А далі їй зайчика-побігайчика піймали.

От як навібралось їх, дід сів над лядою у погребі, давай гострити ніж. Ведмідь його й питає:

„Діду, на віщо ти ніж гостриш?“

„Щоб з тебе шкіру зняти та зробити з тієї шкіри і собі і бабі кожухи.“

„Ох, не ріж мене, дідуєю, пусти лучче на волю: я тобі багато меду принесу.“

„Ну, гляди!“

Взяв і вицуетив ведмедика.

Сів над лядою, знов ножа гострить. Вовк його й питає:

„Діду, на віщо ти ножа гостриш?“

„Щоб з тебе шкіру зняти та на зіму теплу шапку пошити.“

„Ой не ріж мене, дідуєю, я тобі за це цілу отару овечок прижену.“

„Гляди!“

І вовка вицуетив.

Сидить та ще ножа гострить. Лисичка виткнула мордочку, питає:

„Скажи мені, будь ласкав, дідусю, на віщо ти ножа гостриш?“

„У лисички, — каже, — гарна шкурка на опушку і на ковзірець, хочу зняти.“

„Ой, не здимай з мене, дідусю, шкури, я тобі і гусей і курей принесу!“

„Ну, гляди!“

І лисичку пустив.

Остався один зайчик. Дід і на того ножа гострить. Зайчик його питає, а він і каже:

„У зайчика шкура м'якевська, тецельська, — будуть мені на зиму рукавички і капелюхи.“

„Ох, не різь мене, дідусю, — я тобі стьожок, сережок, пампста доброго нанесу, тільки пусти на волю.“

Пустив і того.

От переночували ту ніч, коли на ранок, ще ні світ, ні зоря, аж — дер-дер! щось до діда в двері. Баба прокинулася:

„Діду, діду! щось до нас у двері шкряботить. Підди, подивись!“

Дід вийшов, коли то ведмідь цілий улік меду принер. Дід узяв мед, та тільки що ліг, аж у двері знову — дер-дер!

Коли вийде — аж повен двір овець вовк понагонив.

От незабаром лепчка принесла гусей, курей — усякої птиці. Зайчик понаносив стьожок, серезок, намиста доброго...

І дід рад, і баба рада.

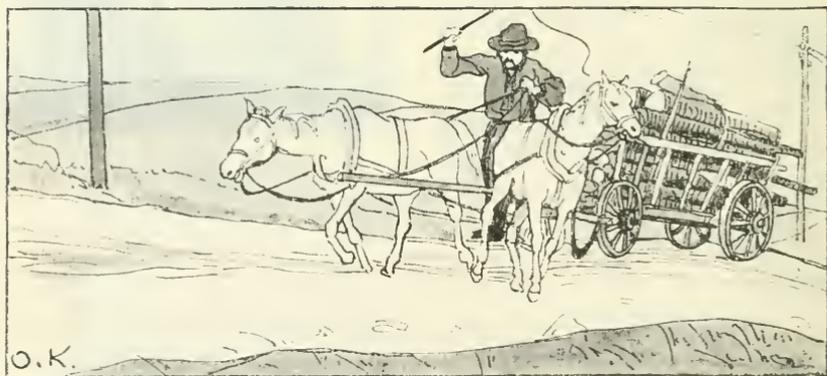
Взяли попродали овечки та накупили волів. Та став дід ходити тими волами у дорогу, та так розбагатіли, що не треба було лучче.

А бичок, як не стало вже треба, поти стояв на сонці, поки й розтав.

113. Згода.

Господарь мав четверо коней. Вони називалися: Карий, Гнідий, Буланий та Лисий.

Гарні, сильні, добре випасені.

Але що з того? Не мав із них господарь потіхи. Незгідливі були.

Що Карий вправо, то Гнідий вліво. Карий сіпне, а Гнідий йде назад. Під гору Карий тягне, а Гнідий стає дуба. То знов Гнідий сіпне, а Карий стане дуба.

Так само Буланий та Лисий.

Пробував господарь перепрягати коні. Спряже було Карого з Буланом або з Лисим, поїде півмилі сяк-так, а далі починається те саме. Під горбом — то Карий стане, то Буланій стане — і ні з місця.

Бувало, як ще їде господарь з вагою — хоч сядь та й плач. Просив, примовляв, гладив, цмокав, загрожував — ба не раз і батогом потягне — ніщо не помагає.

Хотів їх уже продати, але жаль йому було збуватися таких гладких коней.

Пустить господарь коней на пасовисько. Чи повірите? Коні й тут не можуть погодитися. То Карий вкусить Буланого, то Лисий хвицне задніми ногами, і як би Гнідий не відскочив, був би zostався без зубів.

Кусають один другого, бють, іржать, квичать. Як було на стайні, як було в возі, в плузі, так само і на паші.

Але одної ночі коні були неспокойні на пасовиську. Ні звідси, ні звідти почали наближатися до гурту. Ще час до часу форкне один на другого, але вже не відганяє своїх товаришів. Чогось їм страшно стало. Побачили, що з товаришами охитніше.

А як по півночі блиснули два вогники під лісом, коні збіглися до купи і збилися в гурт головами. Уже не кусали ні Карий Буланого, ні Лисий Гнідого. Почали дріжати всим тілом і дивитися один одному із страхом в очі. Питали один одного очима, чи мине їм оця ніч без нещастя.

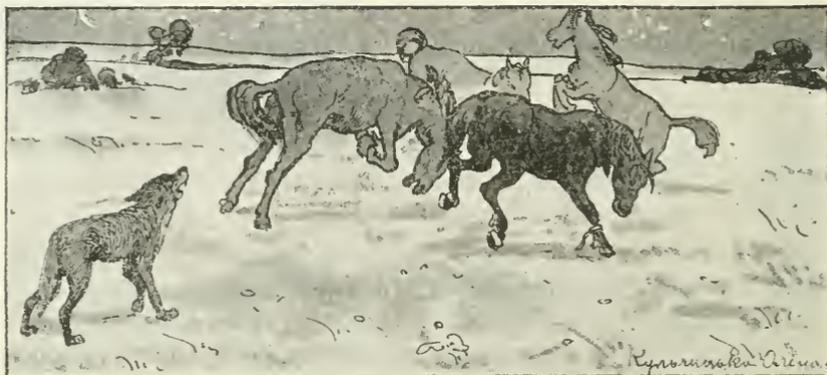
Що наближаються до них ті два вогники, вони форкнуть ніздрями, як на команду, і хвицнуть задніми ногами, то дуба стануть. А ті два вогники — то очі голодного вовка. Що коні блиснуть залізними підковами на задніх копитах — вовк відскочить од них; стануть дуба — наближається.

Почало світати. Бачить вовк, що надармо жде, й каже:

„От, як би так одна коняка, або нехай би й чотири, але щоб не було між ними такої згоди! Ото-б я попоїв. Нехай мені хто скаже: чого ті коні так любляться?“

І пішов у ліс.

А коні — як не схопляться, як не полетять додому!
Аж землю рвали з-під копит.

Прилетіли додому й поспірали голови на ворота.
Дивиться господарь крізь вікно, а його коники
лижуть один одному шию, голову, хребет, цілуються.

Вже чи запряже Карого з Гнідим, чи з Буланім,
чи з Лисим, чи як би їх там не поспрягав, коні летять
вкупі, як вихори. Нема для них горба, нема тягару,
немає втоми.

114. Собака та кіт.

Кіт ловив у коморі миші, а собака загавкав. Кіт вискочив
із комори, та як крикне на собаку:

„Що ти не даєш мені ловити миші! Лякаєш їх!“

А собака каже:

„Я лякаю недобрих людей, щоб не вкрали чого в нас.“

„Велике діло,“ — каже кіт.

Говорить тоді собака:

„Як же не велике? Адже як я не буду гавкати, то злодії покрадуть збіжжя.“

„Цить! — каже кіт. — Мене господарь більше любить. Я бережу йому хліб од мишей, а ти що? Хіба ти від мишей убережеш?“

А собака знову:

„Ні, коге! Мене господарь більш любить, бо я йому все добро бережу.“

„Ні, мене!“ — каже кіт.

„Мене!“ — кричить собака.

І так вони змагалися довго. А тим часом прийшли злодії, позабірали всяке господарське добро, а миші поїли хліб. А ті два нічого не чули за своєю суперечкою. Господарь побачив свою втрату і прогнав їх обох.

115. Осел.

Осел перевозив через річку сіль на сніпці. Цосковзнувся і впав у воду. Як піднявся, почув, що його вага дуже полекшала, бо сіль розплилася у воді. Зрадів дуже осел.

Але йде наш осел удруге через річку з полотном і тепер він уже навмисне впав. Він думав, що знову легше йому стане. Та полотню намокло і наш осел не міг уже стати на ноги. Понесла його вода, а в закрутах він утопився.

116. Господарь і Гривко.

На царині пасуться дві корови, кінь і до двадцяти овець. О полудні пригріло сонце. Перші полягали корови й почали пережовувати траву. Недалеко від них простяглися на землі вівці одна коло одної. А кінь став у тіні під смерекою й раз-у-раз обганяється од мух.

Великому вівчарському собаці зітхнулося лекше. Він бігав від ранку з одного боку царини в другий і зганяв вівці до купи. То загарчить, то зловить за кудлате руно, то вкусьить за погу. Велику біду мав із тими вівцями.

Тепер він міг трохи відпочити. Простягнувся у всю довжінь на землі й висолоплює раз-у-раз язик для прохолоди. Одначе він не спускає ще й тепер овець з очей.

А вони розпочинають розмову:

„Не знати, навіщо наш господарь держить і годує того Гривка. Ми даємо господареві молоко. З молока він робить бриндзу. З нашої вовни має сукно па опанчу, робить килими. А Гривко задармо їсть хліб.“

„І я не розумію, навіщо господарь годує собаку. — промовляє корова, дивлячися на Гривка великими своїми очима. — От я — даю господареві молоко. Вся родина годується свіжим і кнелим молоком. Роблять з мого молока сир і масло. Продають сметану. А сироваткою годують навіть того неробу Гривка.“

„А я вже своїх ніг не чую. — каже на це кінь. — Хожу то на поле, то з поля, то до міста, то з міста. На поле вожу гній, плуга, борони, а з поля тягну повний віз снопів. Ледви прийду додому — вже дигаю до міста. Везу вимолочене зерно, сир, масло, бриндзу, а з міста повний віз краму для всяких потреб у господі.“

Тим часом прийшов на царину господарь і слухає цієї розмови. Він підходить до Гривка й промовляє:

„На-тут, Гривку!“

Пес скочив на рівні ноги й біжить до господаря. Погладив господарь собаку по голові й питається:

„Добре ти шльнував сьогодні мої овечки?“

Гривко підскочив на radoщах і хвалиться:

„Так, так!“

Погладив господарь Гривка по голові й сказав:

„Ти вірно стережеш і борониш моє майно. Ти бистре око мого господарства.“

117. Мишка.

Жила собі мишка під коморою розкішно. В помості була дірочка і через неї сипалося потроху зерно з комори. Дірочка була маленька, і господарь не бачив її.

Забажала мишка мати більше зерна. Вигризла ширшу дірку та й побігла похвалитися сусідам, яка вона багата. Тим часом господарь побачив дірочку й забив її сильним кілком.

Погналася мишка за великим, маленьке втратила.

118. Мишка й пастка.

Нема, як мишка господиня!

В неї звичайно повний засік пшениці, жита, всяких круп. Сяде собі й хруп, хруп, хруп . . .

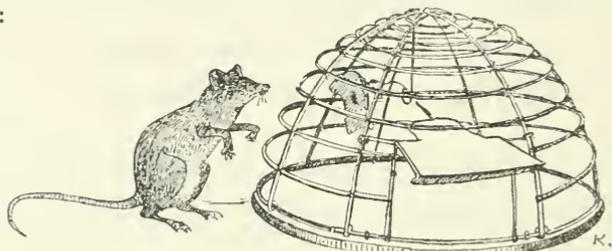
Але якось одного дня почула запах сала.

Ах, Боже, Боже, як кортить! Аж в носуку вертить.

Побігла. Бачить — з дроту пастка стоїть кругленька, ніби хатка, а в середині сало.

„Не зловите мене! Я не дитина! — каже до себе мишка. — Добре знаю, які способи люди мають, щоб бідну мишку заманити і вбити!“

До пастки ближче підступає, лапкою носик потирає й каже:

„Не бійтесь! Буду обережна! Але понюхати — то можна. Не тільки можна — навіть гарно, щоб пахощі не йшли намарно... Але-ж бо пахне!... Ні... Нагнуся і лапкою лиш доторкнуся. Їсти не буду. Так“...

Втім — цуп! Двері заперлися — і мишка труп!

Коли побачиш, що небезпека,
Тримайся, братіку, здалека!

119. Лис та качка.

Качка плаває собі по воді, аж тут прибігає лис.

„Добридень!“ — каже лис.

„Здорові були! — відказує качка. — А що доброго скажете?“

„Розказав би багато доброго, та ніколи, бо біжу з двору. А чи не ви ота качечка, про яку люди кажуть, що нема від неї кращої на все село?“ — питається лис.

Качка аж нестямилась із радощів.

„Та може й я!“ — мовить.

„То ходить швидче зо мною до двору, бо пані так хоче вас бачити! . . . Ви не знаєте, які ви скрізь славні, навіть у дворі за вас знають!“

Дурна качка небагато думала, вискочила на беріг. А хитрий лис тоді її за шиїку хан!

„Отак, — каже, — шиха не одному вже шию скрутила.“

120. Косарь.

Беру косу і в луг несу.
Мій Боже, поможи косити
І луг травою устелити.
Дай, Боже, доброго часу!

Яка краса! Блищить роса,
Трава на косу налягає,
А з неба ясне сонце сяє,
Аж радуються небеса.

Бренить же, коси, лягайте, покоси, рівненькими шнурками. Сонце вже не гріє, з лісу вітер віє, вже вечір перед нами.

121. Ніч у степу.

Нічка тиха. Зорі світять,
В небі місяць сяє.
Степ туманом обгорнувся
І сном засипає.

Не шумить сухий чорнобиль,
Коник не стрекоче,
Перепілка не співає,
І вуж не сикоче.

І дримає степ широкий
І кругом біліє,
Тільки давня могила
В степу зеленіє.

122. Хмара.

Над селами, над нивами, лугами та долинами велика хмара йшла. Ні жита, ні пшениченьки, ніякої травиченьки дощем не полила.

Від степу від широкого, до моря до глибокого за вітром потяглася. Над морем гуркотаючи, весь день не віддихаючи, дощем вона лилася.

Діждала нічки темної і до гори зеленої присунулась спочить.

„Бач, — каже, — горо мила, дощу я не жаліла, нехай тепер шумить.“

„Шкода, — гора озвалася. — Цього не сподівалася від тебе, сестро, я. Над селами, над нивами над тихими долинами — там славонька твоя. На кожну стебелиночку пошлеш одну росиночку і віку додаси! А морю широченному, глибокому, силенному, води не надаси.“

123. Дощик.

Було вже по жнивях. Поле вкрилося копами, а подекуди звезено вже кони додому, і на стерні пастися корови.

Сонце з неба палило. Було душно. Навіть корови ледви ходили по стерні, ліниво обганялися від мух. Пташки притихли. Серед пастушків не чути було сміху та веселих вигадок.

Але показалася хмарка. Вона росте і помалу наближається. Стало легше дихати. Новіят вітерець, і почали падати великі краплі дощу.

Відразу все повеселішало. Корови охітніше почали єгубти траву, купаючись на дощі після спеки. Пастушки сховались під широке гиллясте дерево. Чуті серед них жарти й вигадки. Іванко почав співати „дощика“, інші приспівували йому та пританцювували:

„Іди, іди, дощику! Зварю тобі борщик у зеленому горщикі. Поставлю на дубочку. Дубочок схитнувся, а дощик минувся — цобром, відром, дійничкою, холодною водичкою над нашою пшеничкою.“

А Василько підхонив:

„Іди, іди, дощику! Зварю тобі борщик у поливній горщикі. А собі то ганки, стрибати гонашки.“

Всі хлопці танцюють та співають:

„Гона, гона, гонашечки, найвиши вже ганечки!“

Дощик перейшов. Сонечко вже не некло так немилосердно, а радісно засяло, немов-би з неба усміхалося — і до поля, і до лісу, і до пташок, і до співучих хлопчиків.

Пастушки вийшли з-під дерева й побігли завертати корови. Але вони все ще співали і пританцювували. Голос Іванка дзвенів, як дзвіночок:

„Ой діждали літа та нажали жита. Поставимо в гонки та вдаримо гонки: гон-гон-гон!“

Пританцювуючи до свого співу, Іванко ковзнувся на мокрій землі й гепнув так смішно, що пастушки аж лягали від сміху. На вечір веселі хлопці погнали худобу додому.

Загадка: Що біжить без ніг?

124. Краплина дощу.

*Дощу краплина впаде
На травку в ранній час
І промінням засяє
Під сонцем, як алмаз.*

*Дощу краплина впаде
В пустині на пісок
І знесла вмиль, пропала,
Немов їмлі димок.*

125. Синиця і море.

Жила собі раз синиця. Щось їй прийшло до голови збудувати собі гніздо на самім березі моря на невеличкім кущику. Поки море було спокійне, все було гаразд. Синиця нанесла яєць і почала висиджувати їх. Аж враз повіяв вітер, розігралося море, затошило кущик і з ним разом синиччине гніздо. Сама синиця ледви втікла жива, а її яєчка поплили з водою.

Ой, як розгнівалася синиця! Сіла собі на скелі над морем, та як не почне сварити та лаяти море!

„Ти погане та нікчемне море! Як ти сміло порушити мою хату, забрати моє гніздо й яєчка. Та я тебе до суду залізу, я тобі на весь світ сорому пароблю, я не дам тобі спокою ні вдень ні вночі, поки не вернеш мені мої втрапи.

А море в-одно:

„Хліп-хляп, хліп-хляп, хліп-хляп.“

Синиця стала аж шцати зо злости:

„Що? Ти смієшся з мене? Зараз мені віддай яйця, бо помщуся на тобі.“

А море в-одно:

„Хліп-хляп, хліп-хляп, хліп-хляп.“

„Ти думаєш, що я не зумію помститися? Думаєш, що я така маленька, а ти таке велике, то я безсила супроти тебе? А бачило ти, безглузде море, яка маленька іскра, а який великий ліс, а вона запалить його і він згорить? Коли не віддаєш мені зараз яєць, я спалю тебе.“

А море в-одно:

„Хліп-хляп, хліп-хляп, хліп-хляп.“

Страшенно розлютилася синиця і поклялася не спочити, поки не запалить моря. Вона полетіла до хробачка-світлячка і мовить йому:

„Слухай, світляче, ти маєш вогонь на животі. Ходи зо мною, поможи мені запалити море.“

„Не можу, синичко! — мовить світляк. — Мій вогонь світить уночі, але не гріє і не палить. Іди до блудного вогника, може він тобі що pomoже.“

Полетіла синиця по-над болото, сіла собі на вільховім кущі та й жде, поки наблизиться до неї блудний вогник. А там їх по-над болотом кільканадцять ходило. Нарешті один наблизився до синиці.

„Гей, вогнику, братіку! — кричить до нього синиця. — Задержися хвилишку, маю тобі щось сказати.“

„Не можу синіятися, не маю коли! — відповів блудний вогник. — Але говори, що маєш говорити, а я тут буду вшпати коло куща, то все почую.“

Розповіла йому синичка своє горе й просить:

„Ходи, поможи мені спалити те погане море!“

„Не можу, синичко, — відповів вогник. — Я ось тут на болоті рожуєся і тут мушу гинути. А ще до того не смію

ані одної хвилини спочити так, що навіть свічки від мене не завітняв. Але чому-б тобі не вдатися до крука. Я чув, що він увесь совиний народ у печері спалив. Підй ти до нього."

Полетіла синиця до крука, оповіла йому своє горе і просить допомогти запалити море.

"Не можу, синичко. — відповів крук поважно, похитавши головою. — той вогонь, що від нього згоріли сови, то простий людський вогонь, який я взяв он-там на пасовиську. Але такий вогонь моря не запалить. Він сам гасне у воді. Мені здається, що треба вогню з самого неба, щоб ним можна запалити море. Полети-но до орла. Він що-день літає під саме сонце і знайомий у небесних сторонах, може він тобі що pomoже."

Поклонилася синичка крукові та й полетіла до орла. Прилітає. Розповідає орлові свою кривду та й просить, кланяючися йому в ноги:

"Та вже ви, ваша ясновельможність, не погордуйте бідною покривдженою синицею. Роздобудьте мені небесного вогню, щоб я спалила те нізчемне море і пометилася на ньому за свою тяжку кривду."

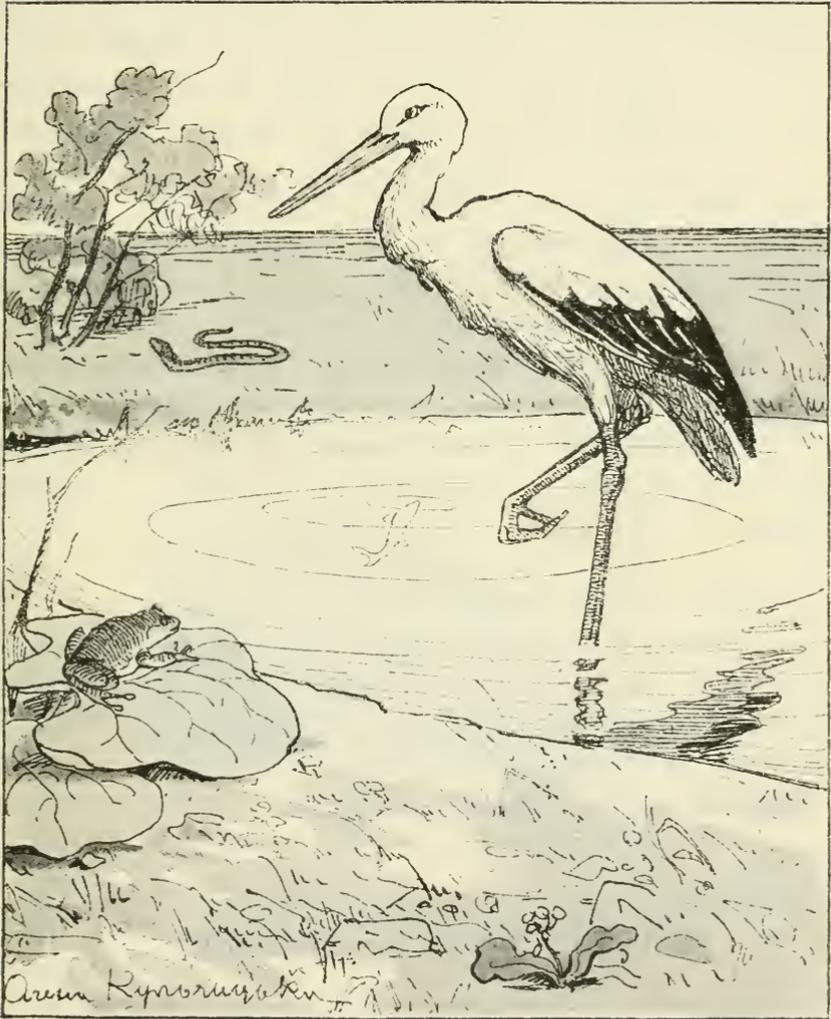
Але орел, вислухавши її мову, як не затріпоче крилами, як не закричить, аж синиця забулася, чи жива вона, чи ні.

"Ах, ти погана синице! А хто-ж тобі казав класти гніздо на морському березі? Хто казав тобі задиратися з морем? То через твою дурноту я маю класти для тебе вогонь з неба? Зараз мені забірайся! Звий собі гніздо он-там в тернині на могилі, нанеси яєць і виспууй їх, розумієш?"

Слова орла засновоїли синицю. За кілька неділь вона справді мала нове гніздо і нові яйця, на цей раз не на морському березі, але в терні на могилі.

126. Повільний бузюк.

Раннім ранком ходив голодний бузюк край ставка. Він думав:
„Ей, коли-б то знайти яку поживу!“

Аж ось побачив таке, що аж очі витріщив.

На березі ставка виповзла з-за куща гадюка і стала грітися в теплих проміннях сонця. Вже бубок хотів кинутися на неї, коли побачив нову здобич.

Таки коло його ніг пересунула смашина рибка й почала озиратися, чи не зловить якої мушки. Бубок трохи не клацнув дзьобом з радості. Але в ту-ж мить побачив ще третю здобич.

На великому листку латаття сидить жабка, вигрівається й починає скрекотати на радощах, що гарний погожий день.

Тепер уже бубок не знав, що робити. Що гляне на гадюку, то нікода йому рибки. Як тільки наміряться ловити рибку, подумає, що жабка утіче.

І став роздумувати, що-б то зробити!

Мимоволі ворухнув ногою і в одній хвилині побачила його і гадюка і рибка й жабка. Гадюка шурнула в куц і сховалася в пору. Рибка стрілою поплила на середину ставу. А жабка — як не скочить у воду, як не заривється в намул — пропала бубкові з очей.

Стоїть голодний бубок на одній нозі й думає:

„Отак-то раз-у-раз мені буває. Замість того, щоб зробити роботу, яка навинеться, я знайду собі скільки робіт. І думаю, думаю, яку-б то роботу перше зробити. А з того всього мене пригідний час і я не зроблю ні одної.“

І почалавав, голодний, далі по воді.

127. Лесь і пташки.

В лісі липа кріслата. Там сиділи пташата. Там сиділи, співали, Лесь прийшов — повтікали.

Лесь каже:

„Гей, пташата, стривайте! Гарну пісню кінчайте!
Я під липою сяду і послухаю радо.“

На це пташки:

„Ми співали учора, та надбігла дівтора, і гукала,
кричала, в нас камінням кидала. А ми пташки маленькі,
ані батька, ні неньки. Хто буде боронити? Та-ж ми
хочемо жити!“

128. Дуб.

Серед лісу одинокий дуб стоїть. Такий високий
височезний аж під хмари, що немає йому пари.

Не боїться небезпеки, ані вітру, ані спеки, ані
холоду, ні граду. Дасть собі він з ними раду.

А на дубі гнізд багато. Співу там, як в церкв
в свято. І лунають там розмови, що аж гомін йде на
гори.

То ворон злетить громада, то знов шпаків цілі
стада, то всіляка инша птиця на галуззі при-
моститься.

Кожне щось оповідає, що там в полі, як там
в гаї, чи йде дощ, чи завірюха — а наш дуб стоїть
і слуха.

Росте в зеленому лісі дуб велитенський, високий. Віти розкинув він пишні, рясно густі і широкі. Гордо стоїть між усіма, стиха шепочучи листом; кращий за всіх він здається силою дужою й хистом.

129. Липа.

Кріслата липа старенька між деревами, як ненька. Як почне гиллям хитати, мов над колискою мати.

„Ой, спи, садочку, до рана, спи, деревино кохана. Сливи, черешні і вишні, груші високі та пишні, спокійно відпочивайте, солодкий овоч плекайте.“

130. Явір.

Біля нашої хати стоїть явір кріслатий. На нім
листя зелене щось шепоче до мене.

А під явором квіти притулились, як діти. Явір
кидає тіні то на пліт, то на стіни.

Квіти тіней бояться, між травою таяться; чорно-
бривці і мята і та рута хрещата.

Ой, не бійтеся, квіти, та не бійтеся, діти! І ти,
роже румяна, спи спокійно до рана!

Явір гиллям здвигає, мов колиску хитає, і щось
шепче листками — бавить квіти казками.

131. Березка.

Березка біла, березка біла,
А листячко зелене, —
Тихо шуміла, тихо шуміла,
Шептала щось до мене.

Березка чує, березка чує,
Що взавтра буря буде.
Вона листками сказать пробує,
Чи-ж зрозуміють люди?

132. Осика.

В зеленім лісі, та при горісі.
Зацвіла рожа дика.
А біля рожі на роздорожжі
Стоїть самотна осика.

Стоїть осика та невелика.
Хитає гіллячками.
Вночі і в днину вона без вишну
Тремтить, дріжить лнетками.

133. Лисиця та цап у ямі.

Голодна лисиця бігла по-під ліс, задерживши голову догори.
Гав ловила, загавилася й полетіла в яму. Яма була глибока.
Мабуть мисливці викопали, щоб зловити вовка.

Цілісінький день сиділа лисиця в ямі голодна, силкувалася
виплигнути, ніяк не могла вибратися звідти.

Вже пізно, так по обідній годині, де не взявся козел: іде
до лісу, хвостиком ворухить, борідкою потрухує, головою
покивує.

Почула козла лисиця й почала його улещати:

„Чуєш, і чого ти там у таку спеку тпняєшся? Йди до
мене в холодочок.“

„Не хочу, там мокро; піду собі до лісу, може де водниці надібаю, бо аж у середині горить — так шти хочеться.“

„Дурно ти, кудлатий, де-ж ти там води знайдеш? А тут у мене під ногами водички холодної — скільки хоч . . . Плигай до мене: і не душно, і водця свіжа, а ти там печешся на сонці, томнишся.“

Послухався цап, плигнув до лисниці, а вона до нього:

„Ото бородатий дурень, і плигнути не вмів: всю мене болотом обдав.“

Та, це кажучи, козлові на хребет, а з хребта на роги та й геть із ями. Зостався цап один у ямі. Мекас бідний, плаче . . . Аж на другий день якось пастухи почули його й витягли на візках.

134. Дідова коза.

Були собі дід та баба. От поїхав дід на ярмарок та й купив козу. Привів її додому та й послав сина козу пасти.

Пас її син, пас і став гнати додому. А дід уже стоїть на воротах у червоших чоботях, цілком підпірається, кізоньки питається:

„Кізонько моя мила, кізонько моя люба! Чи ти шла, чи ти їла?“

„Ні, дідусю! Не шла я й не їла. Бігла через місточок, ухонила кленовий листочок. Бігла через гребельку, ухонила водниці крапельку. Тільки й шла, тільки й їла.“

На другий день посилас дід дочку. Пасла вона її, пасла. Траву рвала та перед козу клала. Видала за нею та догожала. А ввечері тільки стала до воріт доганяти, а вже дід стоїть на воротах у червоних чоботях, цінком підірається, кізеньки питається:

„Кізенько моя мила, кізенько моя люба! Чи ти шла, чи ти їла?“

„Ні, дідусю! Не шла я й не їла. Бігла через місточок, ухопила кленовий листочок. Бігла через гребельку, ухопила водиці крапельку. Тільки й шла, тільки й їла.“

На третій день погнав дід уже сам козу пастися. Пас її до пізнього вечора. Пасас, що сили мала їсти. А настав вечір, дід нагнав козу на дорогу, а сам навпростець пішов, по-за городами. Став на воротах у червоних чоботях, цінком підірається, кізеньки питається:

„Кізенько моя мила, кізенько моя люба! Чи ти шла, чи ти їла?“

„Ні, дідусю! Не шла я й не їла. Бігла через місточок, ухопила кленовий листочок. Бігла через гребельку, ухопила водиці крапельку. Тільки й шла, тільки й їла.“

От тоді дід розсердився та її прогнав козу.

Пішла коза до лісу.

Що могло статися з нею в лісі — знаєте, дітоньки?

135. За нашим селом.

*Ой у полі могили.
Край могили долини.
Край долини ставочок.
Край ставочка гробелька.
Край гробельки млиночок.*

136. У млинівці.

У млинівці край села	А то сонечко святе
Рибонька гуляє;	Дивиться у воду
Нахилився верболіз,	Та на тії діточки,
Галузки купає,	Що до школи ходять.

137. Подорожні та собаки.

Через левади та городи два куми йшли з весілля до господи. Бредуть, балакають про щось.

Аж ось де не узявсь собака в біса. Чи з-під воріт, чи із-за лісу присікався, що аж вищить.

Куми глядять — аж ще біжить мабуть з десяток чи й не більш. Та як напали — брате мій! Один гаразд, другий ще гірш.

Кіндрат махнув ціпком мерцій.

Тут обізвався до нього Клим:

„Ось не займай лише, Кіндрате! Я їх натуру знаю, брате. Відчепляться. Ось ну, ходім! Та не махай і не дивися.“

От вони йдуть собі та йдуть. Собаки справді уйнялися, а далі їх уже й не чуть.

138. Над водою.

Тече вода з-під явора ярм на долину. Пишається над водою червона калина. Пишається калинонька, явір молодіс. А кругом їх верболози й лози зеленіють.

Тече вода із-за гаю та по-під горою. Хлюпошуться качаточка по-між осокою. А качечка впливає з качуром за ними. Ловить ряску, розмовляє із дітьми своїми.

139. Село на Україні.

Село — і серце відпочине. Село на нашій Україні — неначе писанка. Село зеленим гаєм поросло.

Цвітуть сади, біліють хати, а на горі стоять палати, неначе диво. А кругом широколисті тополі. А там і ліс, і поле, і сині гори за Дніпром.

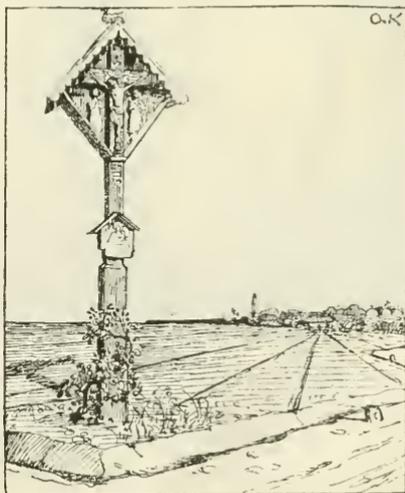
Сам Бог витає над селом.

140. Рідне моє село.

Ліси дрімучі, тихі, сумовиті, ставок з водою ясною, як скло, білі хати, соломою покриті, — це рідний край, рідне моє село.

Збіжжя кругом. Сині волюшки в житі. Червоний мак вогнем палахкотить. На роздоріжжі хрест. Ісус прибиті долоні витягнув, мов світ благословить.

Немов говорить: „Люди, мої діти! Я бачу працю вашу, бачу труд. Горніться тільки щиро до освіти, і прославиться український люд!“

141. Дід і смерть.

Пішов дід старенький у ліс по опеньки та назбирав собі дровець, як він сам, сухеньких.

Хоче йти до хати, дрова хоче взяти, та несила собі вязки на плечі завдати.

„О, Боже мій, Боже! Хто мені pomoже? Зішли, зішли смерть на мене, милосердний Боже!“

Ще він не домовив останнього слова, а смерть вже є:

„Чого тобі? Кажи, я готова!“

Наш дід озирнувся, в четверо зігнувся.

„Зроби, — каже, — мені ласку, завдай оцю вязку.“

142. Капличка.

Там під лісом криничка,
При криничці капличка,
При капличці на сторожі
Посадив хтось дикі рожі.
Дикі рожі зацвіли.

Діти рожі зривали,
У віночок сплітали,
І віночок у капличці,
Ген під лісом при криничці
На престолі поклали.

143. Могилки.

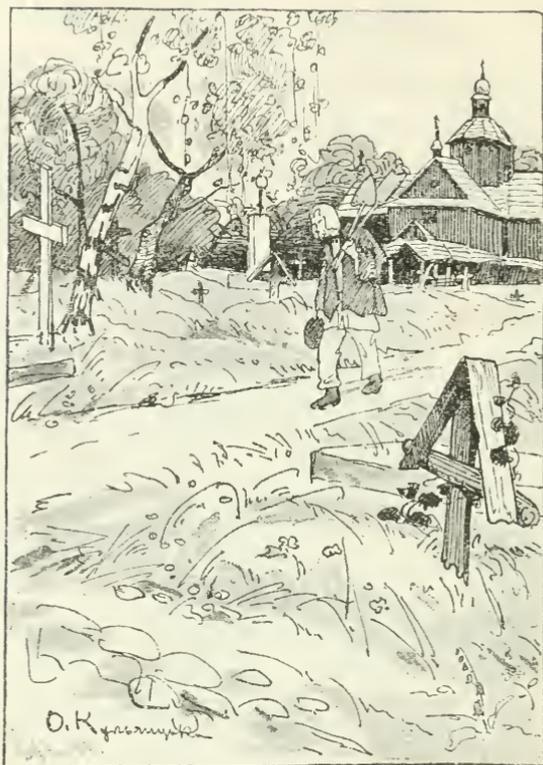
Так тихо тут.

Мовчить могила. Над нею мушка легкокрила
бренить своє тихеньке: спи, спи сном довічним!

На гроби схиляють срібliste гилля берези білі.
Де-не-де бджола над квіткою гуде і мед збирає. Лиш
часом над спорохнявілим хрестом майне знічевя по-
ловик, або озветься зловіщій крик сови.

Або хильцем, хильцем, з лопатою і рискалем
сновигає старий гробарь копати гріб новий.

Кому?

144. Весна.

Гей, вступайся, зімо!
Гей, вступайсь, навісна!
Бо збудилась зо сна
Наша люба весна.

Тає лід на ріці,
Вже летять ластівки,
Розвилися листки,
Розцвілися квітки.

З неба ллється тепло.
Гей, нема то, як май!
Все село, весь наш край,
Мов один божий рай.

145. Літо.

Літо, літо, сонце гріє,
Яблуко вже паленіє,
Вже на полі збіжжя спіє.

Гей, гострять серпи і коси!
Поки сонце випе роси —
Жніть снопи, кладіть покоси!

Надійшла пора заплати,
Хто посіяв — час збирати,
Дасть Бог в мирі споживати.

146. Осінь.

Ходить осінь по долині,
Рве коралі на калині,
Жовте листя обтрясає,
Ходить осінь, позіхає.

Гей, нема їй що робити,
Ані жати, ні косити,
Що недавно цвіло й пахло,
То тепер пожовкло, счачло,

Ходить осінь по-під гаєм,
Нудить світом, позіхає,
І гукає на зіму:
„Нумо, сестро! Нумо, ну!“

Пусто, сумно на землі,
Замість сонця — все у млі.
Повсихали трави, квіти,
Може вже зіма летіти!

147. Зіма.

А зіма, як почула,
На санчата й дмухнула.
Їде, їде з півночи,
Снігом дмухає в очі.

Можеш дмухатъ здорова!
В мене шапка готова,
Ще й кожушок овечий,
Можеш віяти в плечі.

Можеш дмухати в груди,
Мені лиха не буде.
Обережно, поволі
Я діблюся до школи.

В нашій школі, як в мами.
Напалили дровами,
Сів і пишеш, читаєш,
А про зиму — не дбаєш.

148. Чотири пори року.

Гей, на Івана вилітали рої. Що є краще, школярики ви мої: чи весна та, що плугами орють? Чи те літо, коли рожі цвітуть? Чи осінь, коли плоди збирають? Чи зима, що її не вітають?

Красна весна — ластівочки ідуть, по-під стріхи кубелечка вже вють. Красне й літо, бо вже жниво іде, дядько женців на ланочки веде.

Красна й осінь, бо веселі всі двори, Господь-батько набиває комори. Красна й зімка, бо коляднички йдуть, по-під вікна колядочки ведуть.

149. Правда та Неправда.

I.

Раз Правда зустрілась із Неправдою.

„Здорова, сестрице!“ — каже Правда Неправді.

„Здорова була!“ — одказує Неправда.

„Нам по одній дорозі йти, то ходім, коли хочеш, вкупі.“

„Ходім!“

„Та он що, сестрице, я тобі скажу: як будемо йти разом, то спершу твоє будемо їсти, а тоді моє.“

„Добре, сестрице“, — каже Правда.

От ідуть вони та й ідуть. У Правди торба вже спорожнилась. Захотілось Правді їсти, та вже у неї нема нічого.

„Ну, сестрице, — каже вона Неправді, — моє поїли, нум же тепер твоє їсти.“

„Е ні, вже цього не буде: я не люблю по правді робити, і ти дурна, що по правді робиш. Не дам, хоч із голоду умри.“

Гірко стало Правді, та треба терпіти. Терпіла вона, терпіла, та ніяк не втерпіла: попросила знову у Неправди їсти.

„Коли ти хочеш, щоб я дала тобі їсти, дай одно око виколію.“

Заплакала Правда. Але не всилі була йти далі. Дала одно око виколоти, потім і друге.

Як Неправда вже друге око виколола, пішла собі од Правди:

— Прощай, сестро, — каже вона Правді. — Тепер мені не йти з тобою.

II.

Зосталась собі одна Правда, та тільки плаче гірко. Іде-іде, коли чує — ліс шумить.

„Що-ж тепер мені робити? — думає вона, бідненька, сама собі. — Ізлізу на яке-небудь дерево та переночую, щоб зврюка яка не напала на мене.“

От ізлізла вона на одно дерево та й сидить там. Коли ось чує — ідуть хлопці з дівчатами; співають, жартують. Прийшли вони до того дерева, що на ньому сиділа Правда.

„А де будемо забавлятися?“

„А хоч і під оцим деревом.“

„Та це дерево не просте! — обізвався хтось. — На йому така роса, що як би помазати нею якому сліпому очі, то він би й світ Божий побачив. От, як би хто набрав роси з цього дерева і пішов у таке то царство! У тому царстві царь, а у царя дочка сліпа. Казав царь: як би хтовилічив його дочку, він би нічого не пожалів для того із свого добра.“

Почула Правда ці слова та й дожидається вже ранку, щоб попробувати роси.

Як пішли вже хлопці й дівчата, Правда злізла з дерева, та й стала їсти та пити, що позоставалось. А виголодалася вже була добре. Дождавшись ранку, помазала собі очі росою з того дерева, що на ньому сиділа і стала бачити. Тоді вона помолилась Богові та й подумала;

„Мені дав так Бог, що я стала видющою, поможу я і тій царівні, що сліпа.“

Знайшла під деревом порожню пляшку, назбирала в неї цілющої роси і пішла у те царство, де була сліпа царівна.

III.

Довго вона йшла у той город, де жив сам царь із сліпою дочкою. Тут зараз донесли цареві, що в його город прийшла така молодиця, що беретьсявилічити його дочку. Царь зараз звелів позвати її. Прийшла у хату до царя, коли дивиться — тут і Неправда.

„Це й ти тут, сестро? — питає Правда у Неправди.

„Еге! Коли-б ти знала, — я вже і світ увесь пройшла, — каже Неправда. — А ти-ж чого тут?“

„Того та того“, — каже Правда. Та й розказала, чого вона прийшла, і що з нею було.

Потім помазала вона цілющою росою очі царівні — і ця стала бачити усе так, як-би й не була сліпа.

Царь бачить, що вони знають одна одну, став розпитуватися, хто вони, і звідки вони знайомі?

Правда розказала цареві усе по правді: як вони йшли удвох, як Неправда їй очі повиколювала, як вонавилічилась.

Тоді царь казав привязати Неправду коневі до хвоста та й пустити його на волю, щоб розніс її.

„Отак, — сказала Правда, — пройшла вона світ — назад не вернулась!“

150. Рік і місяці.

1. Тріщить мороз, січе до болю,
До хати все живе загнав...
День прибавляється поволі, —
То Січень новий рік почав.
2. Мороз лютує, хуртовина,
Мете метелиця кругом,
Холодний вітер з Московщини...
То місяць Лютий йде притьмом.
3. Не у теплі, ні на морозі
З берез солодкий сік пішов.
Не їдь ні в санях, ні на возі —
Бо місяць Березень прийшов.

4. Іде тепло, дзвенять веснянки,
В садках дерева цвіт укрив,
Вквітчались вишні, мов панянки, —
То місяць Квітень наробив.
5. Гудуть хрущі, усе радіє,
І дітвора біжить у гай . . .
Трава у лузі зеленіє, —
То місяць Травень, місяць Май!
6. Дівчата вже вінки сплітають,
Огні Купало запалив;
Вже черви засклепи звивають, —
Бо місяць Червень наступив.
7. Гаряче сонце аж палає,
У холодок усе втіка;
Пахуча липа розквітає, —
То місяць Липень припіка.
8. На полі спека, жито спіє,
Дзвенять серпи, ідуть жнива,
В тяжкій роботі люд потіє . . .
Бо хто-ж у Серпні спочива?
9. Вже виноград на сонці спіє,
Вже над ставком туман упав,
На шляху вереск червоніє, —
То місяць Вересень настав.
10. Гаї, садки скрізь пожовтіли,
З дерев пожовклий лист паде,
Пташки у вирій одлетіли, —
Бо місяць Жовтень, осінь йде.

11. Короткі дні, холодні ночі,
Взялася грудною земля,
На вечорницях до півночі
У Грудні молодіж гуля.*)
12. Зіма прийшла. І став і річку
Скувала кригою вона;
Студено вже і в день і в нічку . . .
То місяць Студень — рік мина.*)

151. Золоті слова.

*Хто на весні не хоче орати, буде взімі голодний спати.
Сиди деревину, а будеш їсти садовину.
Лекше говорити, ніж зробити.
Ліпший два рази ходить.
Ліпше стратити своє, як взяти чуже.
Чужого не бери, а свого стережи.
Порожня бочка гуде, а повна мовчить.
Шануй других, то й тебе шанувати будуть.
Глухий — що не дочує, то вигадас.
Який жнець, такий снопець.
Сором і встид, як здоровий дармо сидить.
Як ми до людей, так люди до нас.
Їдь угору поволі, то не станеш ніколи.
Не треба обіцяти, коли не можеш дати.
Аби хліб та вода, то нема голода.*

*) Тепер здебільшого місяць Грудень зветься Листопадом,
а Студень — Груднем.

Що є в книжці.

	Сторона.		Сторона.
1. Ранок	3	37. Батькова наука	28
2. Раннім ранком	3	38. Кривенька уточка	28
3. Василь іде до школи	3	39. Вовк і кіт	31
4. Білка	5	40. Брати	32
5. Ведмідь і бджоли	6	41. Три братики	33
6. Рідня	6	42. Юрко	36
7. Тато і мама	7	43. Кізонька	36
8. Бабуня	7	44. Дві кози	36
9. Дідусь	7	45. Поворот	38
10. Мати і дитинка	8	46. Люблю всю родину	39
11. Рідна хата	9	47. Хуртовина	40
12. Сонце та повітря	9	48. Колобок	40
13. Наш котик і Бровко	10	49. Сніле сніг	42
14. Копі	10	50. Лев та миш	43
15. Корова	11	51. Зіма	43
16. Кози й вівці	12	52. До школи	44
17. Наші мишки	12	53. Що це?	46
18. Господарство	13	54. Що то за оред?	47
19. Котик	13	55. Як вовчиця ловила риби	47
20. Вовк та кози	15	56. Діти й вітер	49
21. Наша хата в землі	16	57. Зімова забава	51
22. Рідна оселя	17	58. Дрібенькі грушки	52
23. Збирали городину	18	59. Добрий вечір тобі, пане господарю!	52
24. Ластівочко, щебетушко!	20	60. По всьому світу стала новина	53
25. В-осени	20	61. Нова рада стала	53
26. Пташки	21	62. Ясен місяць, красне сонце, дрібен дощик	54
27. Хома і заяць	21	63. Учтігес!	55
28. Кабан під дубом	22	64. Підкова	55
29. Лис і ворона	23	65. Пан Коцький	57
30. Ранок у садочку	23	66. На новий рік	61
31. Мати	23	67. Ляличка й журавель	61
32. Дід і хлопці	24	68. Рідний край	64
33. Над коліскою	24	69. Україна	64
34. Материна любов	24	70. До рідного краю	65
35. Безпечний рак	25	71. Пізній Іван	66
36. Лебідь, щука й рак	27		

Сторона.	Сторона.
72. Сон про весну	112. Солом'яний бичок
73. До весни	113. Згода
74. Що нам принесла весна?	114. Собака та кіт
75. Веснянка	115. Осел
76. Пташине гніздо	116. Господарь і Гривко
77. Чиж і голуб	117. Мишка
78. Хлопець і пташка	118. Мишка й ластка
79. Хлопчик і гадюка	119. Лис та качка
80. Стара група	120. Косарь
81. Вечір	121. Ніч у стену
82. Зірка	122. Хмара
83. Зорана ніч	123. Дощик
84. Роса	124. Грашниця дощу
85. Схід сонця	125. Синиця і море
86. Вранці весною	126. Повільний бузюк
87. Гарвий вчинок	127. Лесь і пташки
88. Помиряся з товаришем	128. Дуб
89. Котик і півник	129. Липа
90. Івась	130. Явір
91. Памятна днина	131. Березка
92. Любіть рідну хату	132. Осика
93. Горить	133. Лисиця та цап у ямі
94. Згоріла нам хата	134. Дідова коза
95. Чумаки в дорозі	135. За нашим селом
96. Тарас Шевченко	136. У млинівці
97. На Великдень	137. Подорожні та собаки
98. Як бачимо	138. Над водою
99. Подяка	139. Село на Україні
100. Чого хочемо?	140. Рідне моє село
101. Козак	141. Дід і смерть
102. Смерть козака	142. Канличка
103. Гніздечко ластівки	143. Могилки
104. Христос воскрес!	144. Весна
105. На городі	145. Літо
106. На селі	146. Осінь
107. В місті	147. Зима
108. Теля	148. Чотирі пори року
109. Горобчик	149. Правда та неправда
110. Буланій	150. Рік і місяці
111. Два цани	151. Золоті слова

Шкільні книжки.

Видавництва „Чайка“.

1. Антін Крушельницький: Граматка (Букварь) і Казанка (з малюнками в трьох барвах), для першого року науки.
2. Антін Крушельницький: Друга читанка (з малюнками) для другого року науки.
3. Антін Крушельницький: Третя читанка (з малюнками) для третього року науки.
4. Антін Крушельницький: Пята читанка (з малюнками) для пятого року науки.
5. Антін Крушельницький: Шоста читанка (з малюнками) для шостого року науки.
6. Антін Крушельницький: Сьома читанка для сьомого року науки.
7. Антін Крушельницький: Восьма читанка для восьмого року науки.
8. Антін Крушельницький: Вибір з українського народного письменства I том (1798—1876).
9. Антін Крушельницький: Вибір з українського народного письменства II том (1876—1920).
10. Спиридон Черкасенко: Початок, граматка до науки читання й письма.
11. Спиридон Черкасенко: Рідна школа, читанка друга.
12. Спиридон Черкасенко: Рідна школа, читанка третя.
13. Спиридон Черкасенко: Рідна школа, читанка четверта.
- 14, 15. Спиридон Черкасенко: Короткий курс правопису, I і II частина.
16. Др. Степан Рудницький: Основи землезнання, I том, Початок географія, для середніх шкіл.
17. Др. Степан Рудницький: Основи землезнання, II том, Географія Європи.
18. Др. Степан Рудницький: Основи землезнання, III том, Географія поза-європейських країн.
19. Др. Степан Рудницький: Основи землезнання, IV том, Загальна географія.
20. Ів. в. Феденко-Чопівський: Економічна географія України.

UTL AT DOWNSVIEW

D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 15 15 22 05 019 0